

Magister Maturin Castensen,

et Tidsbillede fra det attende Aarhundredes første Halvdel.

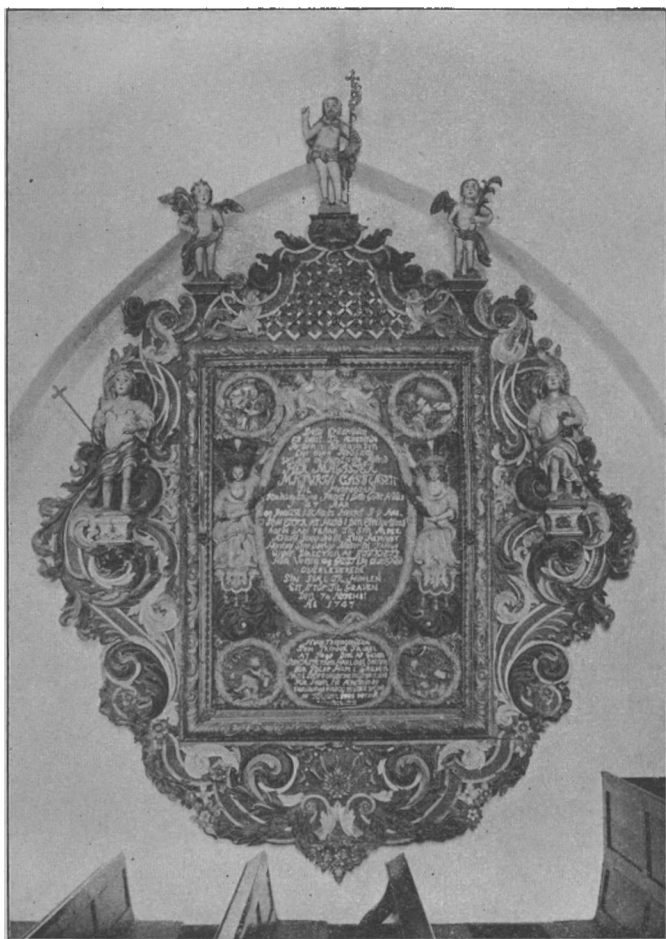
Af Bankdirektør **Jesper Madsen** i Jerne.

PAA den søndre Side af Jerne Kirkes Kor findes en Tilbygning, et Kapel, hvori der indtil Aaret 1891 henstod to større og to mindre Ligkister i aaben Begravelse. Den ene større Ligkiste gemte Støvet af Magister Maturin Castensen, der fra Aaret 1700 til 1747 var Sognepræst for Jerne og Skads Menigheder, og i de sidste 9 Aar Provst for Skads Herred. Den anden større Ligkiste gemte Støvet af hans Søstersøns og Eftermands Pastor Bøtchers Datter, der havde været gift med Kapellanen Niels Lang, senere Sognepræst for Vilslev og Hunderup Menigheder. De to Børnekister gemte Støvet af Pastor Bøtchers Søn Tobias og Niels Langs Søn Johannes.

Lige overfor Indgangen til Ligkapellet i Koret var paa den nordre Væg ophængt et Epitafium, hvorpaa læses følgende:

Dette Epitafium er opsat til Æreminde af den i Begravelsen lige over nedsatte velædle og højlærde Mand Hr. Magister Maturin Castensen til Hennegaard, fordem Sognepræst i dette Guds Hus i 47 Aar og Provst i Skads Herred i 9 Aar, som efter at han

i den enlige Stand har lagt 78 Aar til sin Alder, aflagt 5000 Rdl. til sine Arvinger, henlagt sine øvrige Midler til fattige under Direktion af Stiftets høje verdslig og gejstlig Øvrighed, overleverede sin Sjæl til Himlen, sit Støv til Graven den 7. Nov. 1747.

Hver trængende Lem, som træder frem
at tage Del af Gaven,
som Castensen har lagt derhen,
bør takke ham i Graven.
Hans Støv forgaar, men Gaven staaer
for ham til Æreminde,
saa længe Pind og mindste Splind
af Tavlen ses herinde.

Ita posuit Frisius, præpos. et past. in Alsleff.

I Aaret 1891 blev Jerne Kirke underkastet en gennemgribende Restavration, der gik ud paa, saa vidt muligt, at føre den tilbage til sin oprindelige Skikkelse. Af den Grund blev Epitafiet flyttet fra Koret, for at gøre Plads til et Vindue, ind i Højkirken og ophængt paa den nordre Væg lige over for Prædikestolen. Der var Tale om dengang at rive Kapellet ned, da det vansirede Kirken udvendig; men Stiftsøvrigheden afslog Andragendet herom, da der var henlagt Midler til Kapellets Vedligeholdelse. Derimod fik man Lov til at sænke Ligkisterne ned under Gulvet i Kapellet. Kirken skulde nemlig have én Udgang mere, og denne, mente man, kunde passende være gennem Ligkapellet, hvorfor man indsatte en Dør i dets søndre Mur. — Kapellet er ikke nogen Prydelse for Jerne Kirke. Det præges af den samme Smagløshed, som er ejendommeligt for Midten af det attende Aarhundrede. Indtil Restavrationen 1891 var dette Tag delvis af Bly og

delvis af Tegl, først et Par Aar senere blev Teglen fjernet og erstattet med Bly¹.

Epitafiet har i Midten et større ovalt Skjold, der holdes af tvende kvindelige Figurer og omgives af mindre Billeder af de fire Evangelister med deres Attribute, og heri findes den første Del af Indskriften, Redegørelsen angaaende Maturin Castensen; neden under dette findes et mindre Skjold med det lille Vers. Hvorvidt Epitafiet har noget kunstnerisk Værd, maa andre afgøre.

Da man sænkede Kisten ned under Gulvet, vakte det ikke saa lidt Uvilje blandt Beboerne. Saa megen Pietet havde man dog for den afdødes Minde, at man betragtede det som en Uret mod den hensøvede. Kapellet var jo dog bygget og blev vedligeholdt for hans egne Penge, hans Bén burde hvile i Fred; man undrede sig mest over, at Kirkestyrelsen gav sit Minde dertil.

Man spørger: Hvem var Mag. Maturin Castensen, siden der er vist den afdøde saa stor Ære? I det højeste jordede man paa den Tid den afdøde Præst under Kirkegulvet og lagde en flad Sten med en Indskrift over Graven; men denne gav man en næsten fyrstelig Begravelse. Jo, Maturin Castensen var heller ikke nogen ganske almindelig Landsbypræst; man vidste om ham, at han havde været en rig Mand, der af sine efterladte Midler havde stiftet et Legat; men man vidste ogsaa, at han havde været en grumme lærd Mand, gamle „Mester Matrin“, som man kaldte ham. Det er vel nok for hans store Lærdoms Skyld, at Almuen gav ham Magt over Aanderne. Maturin Casten-

¹ Dr. O. Nielsen mener, at Kapellet er det gamle Sakristi, hvilket dog er mindre sandsynligt.

sen maatte saaledes for Samtid som for Eftertid for sin Rigdoms Skyld, for sin Lærdoms Skyld, som og for sin fremskudte Stilling i Smfundet komme til at staa i et eget Lys. Om han med sin Lærdom har udrettet noget til Gavn for Samfundet, det véd vi ikke; han har intet skriftligt efterladt sig. Om han som Præst har gjort en Gerning i sin Herres Tjeneste, det véd vi heller ikke, Historien tier derom. Almuen saa i ham kun den store Aandemaner, mere frygtet end elsket. Den store Gavmildhed, hvormed han mod sit Livs Aften uddelte sit Gods, viser heller ingen Ting.

De gamle, der vidste at fortælle om hans Aandemanen, er forlængst bortdøde. Vil man have Besked om, hvor han har øvet sin Kunst, og paa hvilket Sted han har øvet den, faar man kun liden Besked; Sagnet er gledet ud i den taagede Almindelighed og fortæles om hundrede andre Præster. Derfor er det paa Tide, at den gamle storslaede Skikkelse bliver manet op af Graven, at han kan komme til at staa for Efterslægten i det rette Lys. Da vil det vise sig, at hans Samtid forstod ham kun lidt. Som den Mand, der henlevede sit lange Liv i énlige Stand, er han rimeligvis kun kommen lidt i Berøring med sin Menighed. Som den lærde Mand, han var, er hans Tid gaet for ham i Studerekamret mellem hans mange Bøger. Overtroisk, som Almuen dengang var, saa den i Præstens Bogsamling kun én eneste stor Cyprianus med dens mange Kommentarer, gennem hvilke han traadte i Berøring med Aande verden. Og denne Aande verden var ikke en Lysets, men en Mørkets Verden, for hvilken man gruede. Selv har han ogsaa bidraget sit til at indgive Almuen den Forestilling, at han havde Magt over Aanderne.

Mangen én, der har betragtet det kostbare Epitafium i Jerne Kirke, har sikkert ønsket at vide noget mere om denne Mand. I Jerne Præstegaards Arkiv findes kun dette, at Skifteretten ved hans Død borttog alle hans Papirer. Disse er nu havnede i Provinsarkivet i Viborg. Det er hovedsagelig paa Grundlag af et Studium af disse, at følgende Skildring af Maturin Castensen fremkommer.

I Skoleprogram fra Ribe Katedralskole for 1837 giver Rektor Thorup følgende Skildring af Maturin Castensen: „Han er født paa Nybølgaard i Gram Sogn den 30. August 1669, en Gaard, som hans Fader, Borgmester Casper Christoffer Castensen i Ribe ejede. Han er dimitteret fra Ribe Skole 1688. Straks efter at han var bleven immatrikuleret ved Universitetet i København, forlod han dette og opholdt sig i Haderslev, hvor han blev manuduceret af Dr. med. Grubbe. Efter 2 Aars Forløb drog han til København, tog Eksamen philos. (med Karakteren Laudabilis) tilligemed sin Broder Bagge, de tvende første Ripensere, som fik Plads paa det nylig stiftede Borchs Kollegium, hvor han siden blev Inspektør. Imidlertid deltog han ogsaa jævnlig i Disputerøvelserne paa Kommunitetet, hvor han samtidig var Dekan,¹ og blev derved bekendt med Mag. Glud, Provst paa Kommunitetet, der fattede saa stor Agtelse for hans Forstand og dialektiske Færdighed, at han anbefalede ham til den bekendte Professor Ole Rømer, i hvis Hus han var velantagen og betragtet som et Medlem af Familien. Dette Bekendtskab befordrede hans Indsigt i Matematik, et Fag,

¹ Se Festskrift for Borchs Koll. 1889.

hvori man mener, at han let havde kunnet opnaa et Professorat, hvis det havde været ham om at gøre.“

Borgmester Castensen har været en ret velstaaende Mand; thi foruden at han ejede Nybølgaard, ejede han Jordejendomme i Ribe, noget Fæstegods hist og her og flere Tiender. Deriblandt var Jerne og Skads Kirke-tiender, hvortil hørte Jus patronatus eller Kaldsret. Maturin Castensens Moder var Kirsten Bagge, Datter af Raadmand Bagge Baggesen i Ribe, død 1681. I fire Slægtled havde hendes Forfædre været Raadmænd i Ribe. Slægten Bagge er bekendt nok i Ribe Bys Historie. Borgmester Castensen og Kirsten Bagge havde i alt 9 Børn sammen. Der nævnes saaledes:

1. Bagge Castensen, Præst i Torstrup og Horne († 1699);¹

2. Mag. Maturin Castensen i Jerne;

3. Seigneur Christoffer Castensen i Arrild;

4. Casten Castensen, Præst i Allerup (drukned 13. Okt. 1704 paa Overfarten til Sønderho).

5. Hans Castensen, Præst i Lunde og Ovtrup († 1728).

6. Constance Castensen, gift med Præsten Mag. Hans Hansen Sirich i Øsse († 1749).

7. Ida Castensen, gift med Præsten Mag. S. Bornemann i Lønborg († 1712);

8. Kirstine Castensen, gift med Præsten Mag. Jens Nielsen-Hoe i Ho og Oksby († 1729).

9. Ingeborg Castensen, gift med Rektor Bøtcher i Fredericia.

Det var i Aaret 1691 i Maj, at Maturin Castensen blev optagen som teologisk studerende paa Borchs Kollegium, men 1694 anføres han som Matematiker. Vi kan vistnok gaa ud fra, at det er med Matematikken, han særlig har sysselsat sig. Skønt han saale-

¹ Han efterlod sig ingen Arvinger

des har de bedste Udsigter til at blive Ole Rømers Arvetager, saa tager han i 1698 teologisk Attestats og samme Aar Magistergraden. Næste Aar, 1699, bryder han Samarbejdet med Ole Rømer, forlader København og lader sig af sin Fader kalde til Præst i de to vestjydske Hedesogne, og her henlever han hele sit lange Liv i ugift Stand. Her staar vi paa Gætningens Omraade; men vi har jo Lov til at gætte. Maturin Castensen var altsaa optaget i Ole Rømers Hus og blev betragtet som hørende til Familien. Ole Rømer havde været gift med en Bartholin, i hans Hus er Maturin Castensen bleven godt kendt med den Bartholinske Slægt, deriblandt ogsaa med den unge Else Magdalene Bartholin, Datter af Generalprokurøren Caspar Bartholin den yngre. Det kunde jo tænkes, at Castensen har fattet Kærlighed til hende. Et Professorat i Matematik har vel nok været ret magert at gifte sig paa, derfor tager han teologisk Embedseksamen og Magistergraden i sit 29. Aar; men saa gaar Ole Rømer hen i Aaret 1699 og gifter sig med Else Bartholin, og samtidig forlader M. Castensen København. Det er maaske kun et Tilfælde.

Hvis denne Gætning har noget paa sig, saa viser Maturin Castensen sig langt fra som en Mand. For vore Øjne ser det ud til, at han svigter sit Ungdomsideal; ti hans Ungdomsideal har næppe været Prædikestol og Messedragt, det har han snarere søgt med væbnet Øje mellem Himlens Stjerner. Hans Formaal er fra nu af kun at samle jordisk Gods; men at han saa slaar sig ned i en vestjydsk Præstegaard, er uforstaaeligt. Hans Ungdomssaga fortæller os ikke ret meget. Som Mand faar vi et fyldigere Billede af ham.

I Skifteprotokollerne findes en Fortegnelse over hans efterladte Bogsamling, der giver os et godt Billede af ham som den lærde Mand, han var. Den bestod af ialt 411 forskellige Værker, hvoraf adskillige har været paa flere Bind, saa lavt anslaaet kan den let sættes til mindst 500 Bind, en ret betydelig Bogsamling for en Landsbypræst i første Halvdel af det attende Aarhundrede. Deraf har omtrent 120 Bind været af teologisk og opbyggeligt Indhold, 50 Bind af historisk og vel ligesaa mange af matematisk, astronomisk og naturvidenskabeligt Indhold. Endvidere findes en hel Del Leksika og grammatikalske Værker. En hel Del Lovbøger har han ogsaa haft paa sine Boghylder, endog et ret betydeligt Udvalg, saa han maa have været godt hjemme i Lands Lov og Ret baade paa det kirkelige og det rént borgerlige Omraade. De langvarige Retstrætter, han har haft, har ogsaa tvunget ham ind i Lovstudiet. Af Skønlitteratur har han haft noget, men ikke ret meget ud over nogle græske og latinske Klassikere samt Molières Værker. Af Holbergs Værker har han kun været i Besiddelse af hans „Introduction til de evropæiske Staters Historie“ og hans „Epigrammer“. Det er betegnende, at han ikke har ejet noget af den Litteratur, som Pietismen affødte, ikke engang Brorsons Salmer. Den teologiske Litteratur er fyldigst repræsenteret i hans Bogsamling; men Fortegnelsen derover giver os et Indblik i, at det er Ortodoksien, han har dyrket. Næst efter Teologien kommer saa Historien, som det lader til, at han har syslet ikke saa lidt med ved Siden af det matematisk-naturvidenskabelige. Men alt i alt har vi her en Mand for os, der har siddet inde med en meget alsidig Dannelse, en Mand, der kan have

haft Tilbøjelighed til at slutte sig inde paa sit Studereværelse. At han ikke kom til at gøre sin store Lærdom frugtbringende paa anden Maade, nemlig ved at modtage det Professorat, „han saa let kunde have opnaaet“, eller ved at den affødte skriftlige Arbejder fra hans Haand, udover hans Disputatser, er uforstaaeligt.

Hele Maturin Castensens Liv er imidlertid ikke hengledet med boglige Sysler. Det kan godt tænkes, at han ret tidlig har lagt dem paa Hylden; men sikkert er det, at han i sine senere Aar ikke har kunnet ofre Tid paa Videnskaben. Da han havde erhvervet sig sit store og vidtløftige Jordegods, har dets Administration optaget hans Tid, vistnok ogsaa i den Grad, at han har forsømt sin Præstegerning, endog i en aldeles utilbørlig Grad. Allerede ved sin Faders Død 1717 kommer han i Besiddelse af en Del Jordegods, noget har han erhvervet sig før; men det er dog først ved Aaret 1730, at hans Jordegods vokser i Omfang. Fra den Tid kan vi være ganske sikre paa, at han har ladet Videnskaben skøtte sig selv. Som den lærde Mand fik han ingen videre Betydning.

I sin Embedsførelse har hans Forhold langt fra været upaaklageligt. Dette fremgaar af en Klage, som Præsident Duche rejser imod ham i den store Proces, der senere vil blive omtalt. Klagen indeholder otte Punkter, hvoraf flere er ret betydelige:

- „1. Sidst i Aaret 1715 har Kongen bevilget, at en Kvinde Katrine Lambertsdatter, der var dømt til Døden for at have ombragt sit Barn, maatte begravnes paa Kirkegaarden, dog i al Stilhed og uden Jordspaaastelse. Dette har Castensen handlet tværtimod, idet han 2. Søndag i Advent 1715, da det døde Legeme var optaget af Galgebakken og

ført til Kirken paa den Tid, da det ringede til Prædiken; da kastede han Jord paa Liget og holdt en Tale over Graven til en stor Forsamling i Stedet for at prædike.

2. Han beder aldrig i sine Bønner efter Prædiken for Kongehuset undtagen paa de store Højtidsdage.
3. Han gør ingen Forklaring paa Budordene af Katekismus og Børnelærdom sidst i sine Prædikener, som dog Loven tilholder.
4. Han har forsømt at holde Aftensang og Bøn i Jerne Kirke, som er Hovedsognet, de trende store Højtider, som og er imod Loven.
5. Han har forlangt, at Folk skulde gaa til Skrifte og Kirketjeneste, hvorefter de er mødt; men saa er hverken han eller nogen anden kommen til Stede, slig Gudstjeneste at forrette.
6. Skønt Loven forbyder, at der ved Barnedaab ikke maa indfinde sig mere end 5 Faddere, saa møder der tit 10 á 12, som nu forleden ved Thomas Madsens Barn i Gammelby, som blev døbt den 4. Marts 1716, hvor der var 10 Faddere, hvilket er en stor Profit, fordi alle Faddere ofrer.
7. Derimod er han langsom med at se til syge paa det yderste, ja vel ganske tør udeblive, naar ham behager, hvorover 5 Mennesker, nemlig: Hans Sørensen, Vognsbøl, og Thomas ibid., Jens Sørensen i Spangsberg, Johanne Christensdatter i Jerne og Karen Rasmusdatter i Kvaglund uden Afløsning bortdøde, endskønt der berettes, at de med Længsel og Attraa har skicket Bud efter Præsten, og han dog ikke til disse har villet komme.
8. Endelig som han eller hans afgangne Fader, sal. Borgmester Castensen, er Ejer af de Kirker, hvor-

til han er Sognepræst, nemlig Jerne og Skads Kirker, og har haft dem henved 12 Aar, saa har de, skønt Tienderne er ydede, alligevel ladet Kirkerne forfalde, taget Blyet af Kirkerne og lagt Tagsten paa i Stedet. I den ene Kirke har der i over 10 Aar ikke været nogen Klokke ophængt at ringe med, og naar man taler med dem derom, saa skyder den ene Skylden paa den anden. Imidlertid er Kirkerne øde og ganske forarmede, og dog har en kgl. Anordning for nogle Aar siden paalagt Kirkeejerne at vedligeholde Kirkerne sømmelig, hvis de ikke vil have deres Jus og Rettigheder forbrudt“.

Denne Klage havde ganske vist faaet en fejl Adresse, idet Kommissionen, hvortil den var indgiven, ikke var kompetent til at behandle den; men blandt dens Medlemmer fandtes dog Biskop Thura, hans nærmeste Foresatte, hvorvel han var et meget uvirksomt Medlem af Kommissionen. Men det ses ikke, at han har gjort noget ud af denne Sag. Maaske har han ikke haft Lyst til at tage sig af den myndige Præst.

Hvorledes blev Maturin Castensen den rige Mand? At efterlade sig en Formue paa over 25,000 Rdl. Kurant eller 80,000 Kroner i vore Penge, da oven i Købet Pengene havde 3 á 4 Gange saa stor Værdi som i vore Dage, er jo aldeles storslaaet. Embedet i Jerne-Skads er jo kun et jævnt godt Embede i vore Dage, Indtægten kan næppe anslaaes højere end til lidt over 3000 Kr. aarlig. Men for et Par Hundrede Aar siden har det forholdsvis været langt ringere. Tienden

ydedes dengang i Kærven, hvert 30te Neg, hvert 30te Føl, Kalv, Lam osv. tilkom Præsten. Men de bedste Jorder henlaa dengang i Hede, Kvægholdet var lille, og Folketallet var kun ringe. I Midten af det syttende og maaske ind i det attende Aarhundrede udgjorde Spangsberg kun én Gaard, og Kvæglund har sikkert ligget i Skov. Paa samme Tid véd man, at Vognsbøl kun udgjorde én Gaard, Maade ligeledes kun én Gaard, Rørkær én Gaard, Esbjerg én Gaard, Uglvig ogsaa kun én Gaard. Jerne har foruden Præstegaarden sikkert kun udgjort to Gaarde, der nævnes i gamle Papirer Jerne Søndergaard og Jerne Nørregaard. Ved Aaret 1440 nævnes en Gaard, Stydkær, i Jerne Sogn, der skal være forsvunden. Sagnet gaar, at der skal have ligget en Gaard uden for Esbjerg Havn, formodentlig er den gaaet til Grunde ved en af de mange Stormfloder i det syttende Aarhundrede. Hvor der for to á tre Hundrede Aar siden fandtes enkelte Gaarde, der findes nu, om ikke store Byer¹, saa dog ret anelige. Men det har haft Betydning for Præsten, økonomisk set.

Man indser let, at Maturin Castensen ikke har kunnet samle sin Rigdom gennem Embedets Indtægter alene; han maa have haft andre Kilder at øse af. At hans Fader, Borgmester Castensen i Ribe, har været en ret velstaaende Mand, er jo givet; men han havde en ikke saa lille Børneflokk at dele imellem, saa stor Rigdom kan der ikke være bleven til hver af dem. Det tyder heller ikke paa, at hans Søkende har været særdeles rige Folk; thi han afkøbte dem de fleste af deres Ejendomme, og det havde vel nok til Dels sin Grund deri, at de trængte til Penge. Men noget har han arvet efter sin Fader. Saaledes nævnes i

¹ Esbjerg undtagen.

Skifteprotokollerne Halvdelen af Adsersbølgaard og Jerne og Skads Kirketiender m. m. Hans Faders praktiske Sans har han ogsaa arvet, og det er muligt, han har arvet den fremfor sine Søskende; thi praktisk Sans har Borgmester Castensen været i Besiddelse af. Det er ret betegnende, at han sætter sine Penge i Jordegods og Tiender, som dengang uden Tvivl har været den sikreste Maade at anbringe dem paa, og Købesummen har kun været lille.

I det syttende Aarhundredes Krige havde Landet to Gange delvis og én Gang helt og holdent været besat af fremmede Tropper. Krig, Pest og Kvægsyge havde hærget Landet, og det var gaaet ud over Landbruget; men hen imod Slutningen af Aarhundredet kan der spores nogen Opgang, og under det attende Aarhundredes Krige kæmpes der mest udenfor Landets Grænser. Tiderne er opadgaaende, særlig efter 1730; men det benytter Maturin Castensen sig af; thi det er netop paa den Tid, at hans Opkøb af Jordejendomme og Tiender tager Fart. Men har han haft et godt Greb paa at erhverve og administrere sit Gods, saa har han utvivlsomt ogsaa været en dygtig Landmand. Det viser den Besætning, der fandtes i Præstegaarden ved hans Død. Registreringen i Skifteprotokollerne viser, at hans Besætning var 10 Heste, 8 Køer, 13 Stude og noget Opdræt og 19 Faar, en overordentlig stor Besætning paa den Tid. Det store Hestehold er paafaldende. De 3 er i en Alder fra 14 til 18 Aar, de 7 i en Alder fra 6 Aar og nedad, 2 af dem er Føl. Det tyder næsten paa, at han har været Hesteopdrætter, ja det er ikke udelukket, at han kan have drevet Handel med Heste, thi de angives saaledes: 2 sorte, 2 blaa, 2 sorte osv., de er parrede. Men har han dre-

vet Hestehandel, kan han ogsaa godt have drevet Studehandel, og det var noget, hvorpaa der paa den Tid tjentes Penge. Der fandtes ikke saa ganske faa Bondeslægter her i det sydvestlige Jylland, der ved Studehandelen samlede sig Rigdomme i første Halvdel af det attende Aarhundrede. Der nævnes ogsaa Præster, som drev denne Handel, saaledes Præsten Jørgen Ravn i Farup.

Ogsaa i det smaa har han forstaaet at skaffe sig Indtægter, som f. Eks. ved at sætte Bier ud „til halvt“. Ved Midten af det nittende Aarhundrede var det ret almindeligt at sætte Faar, Gæs og Bier ud „til halvt“, som det hed. For det meste var det velstaaende Tjenestefolk, der for deres sammensparede Skillinger købte Faar og Bier og satte dem ud til Husmænd og smaa Gaardmænd, at disse for Pasning og Pleje skulde nyde den halve Indtægt; mens det udsatte blev Udsætterens fulde Ejendom og kunde inddrages ved Aarets Udløb. Af Registreringen i Skifteprotokollerne ses det, at Maturin Castensen ved sin Død har haft udestaaende 23 Bistader baade i Jerne, Skads og Tjæreborg Sogne, deraf skulde Husholdersken Stine have et Stade og Degnen Brinchs Børn to, saa der blev kun 20 til Dødsboet.

Har Maturin Castensen været en virksom Mand, saa har han ogsaa været en sparsommelig Mand. Hans Eftermand i Præsteembedet Provst Friis i Alslev giver ham følgende Skudsmaal: „Han var en flittig Arbejdere, levede ingetogen . . . . og førte en tarvelig Husholdning, han var en Hadere af Ødselhed“. Hans Bohave, der blev solgt ved Avktion, har ikke været ud over det, der paa den Tid fandtes i velstaaende Bondehjem. I Registreringen nævnes Kister, baade store og smaa, Dragkister, et Chatol, næppe nok

en Stol, men ingen Sofa. Men Kister og Dragkister var fulde af Uldent og Linned, mest af den grove Slags. Hans Klæder bestod mest af Vadmel; men der nævnes ogsaa Datidens Købestof. Der var nok af Metalvarer, lidt Guld, meget Sølv, Kobber og Tin. Blandt Kobbertøjet nævnes ogsaa et Destillerapparat (Brændevinstøj). Af Porcellæn og Fajance fandtes intet, kun nogle grove Lervarer. Af Billeder fandtes heller ingen, saa det lader til, at han ikke har haft nogen Sans for Kunst. Af Vogne fandtes kun Arbejdsvogne, ingen Stadsvogn. Til at styre sit Hus har han til en Tid haft sin Søsterdatter; men ellers ser det ud til, at Husholdersken har været en almindelig Bondepige. Hans Husholdning har været tarvelig, maaske endog gnieragtig, hvilket Sagnet ogsaa kan pege hen paa, der fortæller, at han ved sin uventede Hjemkomst bebrejder Pigerne, at de har flottet sig med Pandekager.

Hvorledes skaffede Maturin Castensen sig Midler til at betale de ret betydelige Købesummer, han Tid efter anden maatte udrede? thi paa den Tid maatte disse jo i Reglen udredes kontant. Jo, hvor hans egne Midler ikke kan strække til, der optager han Laan, og han har haft en skarp Sporsans for at opdage, hvor der fandtes rede Penge. Han har udstedt et Gælds brev til Hans Sørensen i Ribe paa 400 Rdl., et til Frands Nielsen Ibsen i Tjæreborg paa 200 Rdl., et til Peder Knudsen i Strandby paa 120 Rdl., et til Niels Pedersen i Gammelby paa 200 Rdl., et til Thomas Madsen smst. paa 400 Rdl., et til Hans Oksvang, tjennende i Andrup, paa 30 Rdl., et til Madam Gosmann

i Ribe paa 550 Rdl., et til Søren Hansen i Sadderup paa 100 Rdl., et til Niels Hansens Enke i Rørkær paa 100 Rdl., et til Calle Nielsen paa Fanø paa 500 Rdl., et til Mads Nielsen i Troldholm paa 10 Rdl., to til Pastor Ejlskov i Aal paa 200 og 100 Rdl., et til Ejlskovs Svigermoder Madam Blok i Aal paa 400 Rdl. og et til Hans Bondesen paa 50 Daler. Madam Blok har betinget sig 5 pCt. Rente, men Castensen faar hende til at nedsætte Renten for en enkelt Termin til 4 pCt., og trods hendes bestemte Indsigelser betaler han hende ikke mere i Fremtiden, hvorfor hun forlanger Godtgørelse i Dødsboet. Hans Bondesen har arvet 50 Daler efter sin Fader; men dem laaner Maturin Castensen af ham nærmest for at have et Pant, for, at Hans Bondesen skal blive ved Stavnen; men han faar ingen Renter af Pengene uagtet gentagne Henvendelser. Han har været forsigtig nok til at skaffe sig Gældsbeviset, saa Castensen kan ikke fragaa Gæld; men da han ingen Renter kan faa, saa forlanger han sit Fripas. I den Anledning skriver Castensen et Brev til ham, hvori han formelig trygler ham om at blive ved Stavnen. Er han ked af at være hos Peder Jægum, kan han jo „hvis han synes bedre om det“, hellere tage til Christen Hansen i Børsmose. Han vil meget hellere tilbagebetale ham de 50 Daler end udstede Fripas. Men Hans Bondesen fik først sine Penge tilbagebetalt af Skifteretten efter Stiftsøvrighedens udtrykkelige Paalæg.

Der kommer ogsaa en Mængde Fordringer til Skifteretten paa ydede Laan, hvorfor der ikke kan fremlægges Gældsfor skrivning eller Kvittering; men hvis Berettigelse efter en langvarig Prøvelse dog lader sig bevise. Her møder Borgmester Krag i Varde for

Madam Endorf med en Fordring „paa hendes Arvepart med paaløbende Renter“, der ialt beløber sig til 6554 Rdl. 1 Mrk. $4\frac{8}{10}$ Sk., eller ogsaa, at hun faar første Prioritets Panteret i Hennegaards Gods. Sammenhængen er denne: Peder Nielsen, ogsaa kaldet Endorf, var en Søn af den rige og stormægtige Niels Nielsen paa Endrupholm. Ved Avktion havde han købt Hennegaard med tilhørende Gods og giftede sig med Kirstine Sofie Bornemann, en Søsterdatter af Maturin Castensen, og hendes Arvepart var imellem 4500 og 5000 Rdl. Disse Penge er bleven brugte til at dække en Del af Købesummen. Imidlertid døde Peder Nielsen, og hans Hustru blev sindssvag, saa hun kunde ikke styre Godset. Vel havde de 13 Børn, deraf 6 Sønner; men det lader til, at heller ingen af dem har kunnet tage Styret, saa Slægtninge maatte tage sig af det. Maturin Castensen blev udnævnt til Enkens Formyndere; men han raader bestemt til at sælge Godset ved Avktion og saa købe et Hus til Enken inde i Varde. Han faar sit Forslag godkendt af rette Vedkommende. Ved Avktionen den 22. Oktober 1743 bliver Maturin Castensen som højstbydende Gaard og Gods tilslaaet for 14700 Rdl. med fuld Besætning baade uden og inden Døre med Undtagelse af, hvad Endorfs Enke behøver. Men hendes indestaaende Arvepart bliver ikke udbetalt, og der bliver heller ikke udstedt noget Gældsbevis derfor. Maturin Castensen fratræder nu som Formyndere for Enken, og efter kgl. Befaling bliver Borgmester Krag udnævnt til Formyndere i hans Sted. Krag har en hel Del Bryderi med Skifte retten, før han faar Fordringen godkendt.

Christen Gregersen i Strandby har laant den afdøde 112 Sletdaler den 28. Marts 1744. Han blev lovet 3 Rdl. i aarlig Rente, som han aldrig fik. Chr.

Gregersen betalte saa heller ikke sin Landgilde, men han syede alle Præstens Klæder og lappede de gamle, hvorfor han undlod at gøre Regningen op. Først da Castensen var død, kom Skrædderen med en Regning paa 95 Rdl. 13 Sk. i Arbejds løn. Skifteretten syntes nok, den var lovlig høj; men Skrædderen undskyldte sig med, at den afdøde jo var hans Husbond, og det var derfor ikke saa lige en Sag at løbe ham paa Dørene med Regninger. Forresten er Christen Gregersens Regning saa smukt opgjort, at ikke ret mange gør det bedre nu om Stunder.

Af smaa Fordringer fremkommer en uhyre Mængde, henved 80, hvis samlede Sum kun beløber sig til omtrent 175 Rdl., og disse smaa Fordringer gaar tilbage til 1740, saa det lader til, at det navnlig er i Castensens sidste Aar, det har været vanskeligt at faa Penge af ham. Hans Tjenestefolk har ikke kunnet faa deres tilgodehavende Løn. Jep Pedersen har tjent Castensen i 6 Aar for en Løn af 4 Rdl. aarlig, men har kun faaet udbetalt 13 Rdl. Hans Møllers Søster i Spangsborg Mølle har tjent paa Hennegaard fra Philip Jacobsdag 1746 til Mikkelsdag 1746 og har til gode 6 Rdl. Hans Oksvang har til gode 30 Rdl. Mag. Sirichs Datter har været Castensens Husholderske i $2\frac{1}{2}$ Aar og har 20 Rdl. til gode. Peder Knude og Søn har udført Arbejde for 5 Rdl. 4 Mrk. 1 Sk. Lars Jensen har til gode af sin Løn og Haandpenge som Soldat ialt 6 Rdl. 2 Mrk. Soldaterne Jacob Hansen og Nielsen gør Krav paa 10 Rdl. hver for Haandpenge, som Castensen har indkasseret for dem af Lægdene, men selv beholdt.

Matorin Castensen resterer ogsaa for Skatter til Amtsstuen. Han skylder for Avktionsregninger: til

Hans Møller for Stude, han har købt til ham og betalt af sin egen Lomme; til Madam Brylle 4 Rdl. 5 Mrk. 3 Sk., som Rest paa en Avktionsregning paa 4 Kalve á 2 Rdl., et Stykke Blaarlærred 26 Alen sjællandsk Maal á $7\frac{1}{2}$ Sk. Alen og et Stykke Bly 5 Mrk. „som endnu ikke er betalt“.

Der kommer en Mængde Regninger fra Haandværkere og Handlende, der gaar flere Aar tilbage. Villads Hansen i Jerne har til gode for Smedearbejde, Rasmus Hansen i Maade for Tømmerarbejde, dennes Fader for at have kureret én af Maturin Castensens Heste. Mads Madsen i Vognsbøl har en Regning paa Hjulerarbejde, og Ane Pedersdatter har syet hans Linned og lappet hans Skjorter, hun kommer med en lang Regning paa i alt 1 Rdl. „ 10 Sk. Knud Øllegaard i Varde har 2 Rdl. 2 Mrk. 3 Sk. til gode for Urtekramvarer, og Jørgen Hansen paa Fanø ligeledes 5 Rdl. 5 Mrk. 7 Sk. til gode for Varer. Købmand Rahr i Ribe har en Regning paa $\frac{1}{2}$ Anker Bordvin 4 Rdl., 6 Potter Rinskvind 3 Rdl. og 1 $\tilde{\pi}$ Tobak 12 Sk.

De umyndiges Midler, Maturin Castensen har haft at bestyre, har han ikke betalt Renter af, og Hovedstolen har han selv benyttet. Af den umyndige og vel ogsaa nok aandssvage Maturin Endorfs Midler har han haft 1106 Rdl. 2 Mrk. 14 „ Sk. Morten Kiersing, der var gift med Maturin Castensens Broderdatter, maa anlægge Sag imod ham, fordi han har tilbageholdt hans Hustrus Arvepart som var 239 Rdl. 4 Mrk. 13 Sk. Ved „Fornylesdom“ af 2. Avgust 1738 blev Maturin Castensen tilpligtet at udbetale nævnte Sum; men det gør han alligevel ikke. Ved hans Død er Sagen endnu ikke bragt i Orden, hvorfor der bliver gjort Arrest i Dødsboet, der af Skifteretten bliver tagen til Følge.

Endelig kommer der en lang Række Fordringer, endogsaa ret betydelige, fra Retsbetjente over Arbejde og udlagte Penge til Dokumenters Udfærdigelse, og disse gaar langt tilbage i Tiden.

Indfæstningen har han taget imod og i Reglen kvitteret for den; men Fæstebrev har han ikke udstedt. Ved hans Død foreligger der en lang Række Krav om Fæstebrevs Udstedelse.

I et og alt indgaar til Skifteretten ikke mindre end 147 forskellige større og mindre Fordringer. Flere af dem bliver afviste som uhjemlede og uberettigede, andre faar deres Fordringer betydelig nedsatte, og det gaar særlig ud over Slægtningene; men i det hele taget har Skifteretten, der bestod af Provst Friis i Alslev som Skifteforvalter med tiltagne Assessorer Præsterne Klagenberg i Bryndum og Sidelmann i Allerup, vist sig meget hensynsfuld, saa man ved Gennemlæsning af Skifteprotokollerne, der fylder i alt 2509 Foliosider, nødes til at yde den al Anerkendelse. Det fremgaar klart, at de første Fordringer, der fremkommer, er fuldtud berettigede; men efterhaanden kommer der Fart i Indleveringen, og saa bliver de stedse mere uholdbare eller ogsaa opskruede, og de mest mugne kommer tilsidst.

Maturin Castensen har ogsaa udestaaende Fordringer; men det er helt faa, og de er ret ubetydelige. Hans Midler er satte fast i de store Jordejendomme. Der er dog én, som ikke maa forbigaas. Blandt Gældsforskrivningerne findes én, som er udstedt af Kap-
tajn Brockdorf¹ paa Sneumgaard paa Tysk og har Form

¹ Kapt. Brockdorf ejede ikke Sneumgaard (den ejedes dengang af Niels Rosenkrantz Schack).

af en Veksel, og den viser, at Kaptajnen har været godt kendt med at skrive Veksler. Den lyder paa 24 Rdl. Sagen er den, at Brockdorf er kommen i Klemme. Han har været stævnet for Gældskommissionen i Varde og har indgaaet paa at betale de 24 Rdl. Dem har han laant af sin „lieber Freund“ Maturin Castensen; men Dagen før, at Gælden skal betales, opdager han, at det alligevel ikke er 24 Rdl. men 36 Rdl. Til Hovedsummen er maaske kommen 12 Rdl. i Renter og paa-løbende Omkostninger, den Slags følger jo gerne med. „For ikke at blive blameret“ sender han sin Tjener Johan Didrik som Ekspresbud med et langt tysk Brev til Jerne Præstegaard, og deri beder han sin „lieber Freund“ sende de 12 Rdl. med Tjeneren. Naar han ellers kan slippe helskindet fra Kommissionen i Varde, skal han lægge Hjemvejen om ad Jerne Præstegaard og saa give Forskrivningen. Man fristes til at læse mellem Linjerne, at Kommissionen let kan have haft andre Sager at afgøre med Kaptainen; thi det er meget tvivlsomt, om han dengang fik Lejlighed til at lægge Vejen om ad Jerne; for de 12 Rdl. findes kun en Kvittering af Johan Didrik. Hvor har Holberg dog ikke været en skarp lagttager! thi Kaptajn Brockdorfs Brev kunde for den Sags Skyld godt være skrevet af Jacob v. Thybo; det er det samme Ordgyderi, Skryderi og Fejghed, blandet sammen paa den mest usmægelige Maade.

Skifteretten kan nu begynde sit egentlige Arbejde, men nu bliver Spørgsmaalet, hvorledes Maturin Castensens Efterladenskab skal behandles og endelig for-

deles. Den afdøde har ikke efterladt sig noget Testamente, han har kun efterladt sig et Brev til Stiftsbe-
falingmanden og Biskoppen i Ribe desangaaende, dat.
4. November 1747; det er altsaa skrevet to Dage før
hans Død og lyder saaledes:¹

„Eftersom baade hans Kongelige Majestæt Kong
Christian den sjette allernaadigst har meddelt mig
Tilladelse paa Testamente at gøre, dat. Friederichs-
berg Slot den 8. Maj 1739, saa vel som og efterdi
Lovens 5. Bogs 4. Kap. 15. Art. P. 753 tillader mig,
som har ingen Livsarving, at jeg maa give bort til
Kirker, Skoler og fattige, hvad Gud giver mig i
Sinde, da haver jeg i Guds Navn sluttet at give, saa-
som jeg herved lover at give den ringe Efterladen-
skab, som kand efter min Død blive over min Gæld,
til fattige og nødtørftiges Hjælp, og skal jeg med
første forklare, hvormeget jeg formener, at samme
kand bedrage, og hvorudi det bestaar, samt hvortil
mig synes (dog næst Deres Ekscellences og Højærvær-
digheds Raadførelse), at dette best kunde anvendes,
og hvad jeg her skriver og lover, skal jeg stadfæste
formelig. — Jerne Præstegaard den 4. November
1747.

Maturin Castensen.“

Det har vistnok været hans Mening til en Tid, at
han vilde gøre sin Slægt arveløs. Det synes at frem-
gaa deraf, at han har søgt Tilladelse til og faaet kgl.
Stadfæstelse paa at uddele sit Efterladenskab efter eget
Godtykke. Havde det ikke været hans Mening, synes
denne Stadfæstelse at være overflødig. Han kan umu-
lig have staaet i noget godt Forhold til sine Slægt-

¹ Se Hofmans Foundationer.

ninge; thi at han afkøbte eller maaske snarere afnødte dem deres Jordejendomme, at han tilbageholdt deres Arvedel og de af dem laante Penge, skulde ikke bidrage til at forbedre Forholdet. Saa har man vel ogsaa nok følt sig trykket af denne mægtige Mand, med hvem det af og til kom til Rettergang. I Provst Friis's Beretning hedder det:¹

„Siden Magister Castensen har levet sin Livstid in celibatu (ugift Stand), havde han først udvalgt sig *heredem ex asse*,² men siden faldt han paa andre Tanker. I November 1747 blev han syg, hvorfor han sendte Bud til Provsten i Skads Herred, Mag. Hans Friis, og Borgmester Jens Weydemann i Varde, og da den første kom, laa han alt in agone (Dødskampen). Imidlertid da Ekspressen var afsendt, og han fornam, at Døden nærmede sig, fremkaldte han tvende af sine Folk tilligemed en Mand af Jerne, Spangsbjerg, hvilke han gav Befaling at agte paa hans Ord og samme igen referere vedkommende . . . . Mag. Maturin sluttede med disse Ord: Jeg ved, du er en Kristen, og saa sandt, som du vil være den, og møde mig for Guds Dom, da skal du efter min Død gøre, hvad du kan, at min sidste Villie kan vorde fuldkommet. Og dette sagde Provsten 1¹/₂ Time, før end han døde, og var da Husholdersken og den anden Pige til Stede“.

Det sér ud til, at han først i de sidste Dage af sit Liv har fattet en anden Beslutning. I den Henseende er den skriftlige Erklæring ret oplysende, som Morten Spangsbjerg afgav til Skifteretten, og som ordret lyder saaledes:

¹ Hofmans Foundationer.

² Universalarving.

„Eftersom den sal. Guds Mand velædle, velærværdige og høj lærde Hr. Magister Maturin Castensen, forrige Sognepræst for Jerne og Skads Menigheder og Provst udi Skads Herred, Tirsdagen den 7. November sidst ungefær ved Middagstid sendte et Ekspresbud efter mig med de Ord, jeg ufortøvet vilde rejse til ham, han vilde tale med mig, hvorom vidste jeg ikke, førend jeg ankom, samme hans Forlangende jeg snart fuldbyrdiget. Og da jeg comparede, begærede han af hans Husholderske, at hun vilde levere mig en skreven Memorial, som til Deres højvelbaarne Hr. Geheimeraad og Deres Højærværdighed Hr. Biskoppen var skreven. Samme var af 4. November sidst. Bemeldte Memorial begærede han, jeg vilde gennemlæse. Men førend jeg samme fik gennemlæst, begyndte han at tale om, hvorledes hans Efterladenskab skulde deles, nemlig:

1. sagde han, har jeg gjort Facit, at mine Midler ungefær beløber sig til 20.000 Daler. Deraf, sagde han, skal mine Arvinger have 5000 Daler, som dennem skal deles imellem efter Kongens Lov.
2. sagde han, der er Monsieur Brinch, han skal have noget, og han har Børn. Jeg har, sagde han, taget mig dem an, de skal have hver 20 Daler aarlig.
3. sagde han, at Husholdersken hos ham havde til gode af sin Løn 40 Rdl., der foruden, sagde han, skal hun have Spangsberg Møllens aarlige Indkomster, og ifald hun sig udi Ægteskab indlader, da skal den, hun faar til Ægte, ligeledes bemeldte Møllens Indtægt nyde.
4. Hans øvrige Midler indsatte han til Deres Ekscellence højvelbaarne Hr. Geheimeraads og Deres Højærværdigheds gode Disposition.

Saaledes som forberedt var den sal. Mands Ord til mig i hans sidste Levetid, hvilket han forlangte, jeg efter hans Død vilde erindre og kundgøre. Og er da dette som meldt Hovedpunkterne af den sal. Mands Ord til mig paa hans yderste. Hvis videre Forklaring prætenderes, kan ved nærmere Ekamination forklares, det jeg ikke for Vidtløftigheds Skyld her vil antegne. Men at dette forefindes i sig selv at være Sandhed, vil og kan jeg, naar forlanges, med Salighedsed bekræfte, som og ligeledes af Husholdersken og Tjenestepigen kan attesteres, da de begge var nærværende, hvilket jeg ingenlunde turde undlade for denne Stift ydmygst at communicere. Da jeg iøvrigt næst al optænkelig Æstime henlever

ædle og velærværdige og højlræde

Hr. Mag. Hans Friis's

tilligemed Deres Velærværdighed Assessorernes
ydmygst og allerpligt skyldigste Tjenere

M. H. Spangsberg“.

Der kommer en hel Del Indvendinger fra Arvingernes Side. De har imidlertid ikke noget fast at holde sig til. Man faar det Indtryk, at de mere gaar ud paa at forhale Sagen og trække den i Langdrag. De giver ingen Sinde alle Møde eller stiller befuldmægtigede. De undskylder sig med mangelfuld Tilsigelse, ondt Vejr, lange Veje og daarligt Helbred. Det kan ikke nægtes, at Tilsigelsen i Almindelighed er meget mangelfuld. Sender de befuldmægtigede, saa er Fuldmagten mangelfuld, eller den mangler ganske. Saaledes da Peder Nissen ved en Skiftesamling begærer en Afskrift af Skifteprotokollen til Konsistorialraad Mag. Philip Friedlieb i Mariager, saa har han slet ingen Fuldmagt,

ikke engang et Brev fra Konsistorialraaden, det er bortkommet for ham. Alligevel er Skifteretten imødekommende. Den lover ham Afskriften, saa snart han kan fremlægge Brev fra Konsistorialraaden, hvori han forpligter sig til at betale Udgifterne ved Afskriftens Udstedelse.

Ved Skiftesamlingen den 18. Marts 1748 forlanger Krag paa Arvingernes Vegne, at de 5000 Daler til dem skal være Rigsdaler og ikke Sletdaler, og hvis Godset kan udbringes til mere end som anslaaet 20.000 Daler, skal Arvingerne have deres Andel deraf. Dette Andragende henvises til Skifteforvalteren. Under Skiftet afgav Stiftsøvrigheden følgende Erklæring angaaende denne Sag:

1. at den sal. Mands nødtrængende Arvinger skulde frem for andre være berettigede at nyde Frugten af hans Gave og Legatum;
2. saafremt Boets Beholdning overgik de 20.000 Daler og blev til Rigsdaler, skulde deres Andel, efter de i forestaaende Tingsvidne ommeldte 5000 Daler, dennem Rigsdaler udbetales¹.

Stiftsøvrigheden har allerede under 12. Januar 1748 resolveret, at alt den afdødes Efterladenskab bliver bortsolgt ved Avktion efter forudgaaende Taksation. Som et Tillæg til Avktionens Konditioner henstiller Biskop Brorson til Skifteretten, „at den eftergiver alle gamle Restancer og nedsætter den nyere forinden Avktionen for at undgaa Trængsel og Søgmaal af dem, som kunde blive deres Husbonder, saa meget mere som fler af Restancerne skriver sig fra den Tid, da Maturin Castensen blev deres Husbond“.

Den 30. Marts 1748 var Morten Spangsberg,

¹ Hofmans Fundationer.

Husholdersken Kierstine Povelstdatter og Mette Jensdatter stævnedes som Sagsvidner for Skads Herreds Ret for at afgive Forklaring over den afdødes sidste Vilje, saaledes som han mundtlig kundgjorde for dem faa Timer før sin Død. De forklarede, at da de kom ind til ham ved Middagstid, sad han oppe paa sin Stol; men under Samtalen blev han træt og maatte gaa i Seng. Men baade da han sad oppe, og efter han var kommen i Seng, var han klar i Tanken. Den af Morten Spangsberg afgivne skriftlige Forklaring tilligemed Maturin Castensens Memorial blev fremlagt i Retten og gennemgaaet Punkt for Punkt. Spørgsmaalene bliver besvarede klart og bestemt, og alle tre Tingsvidner er i fuldeste Overénstimmelse. Kun det Spørgsmaal, om det var 5000 Rigsdaler eller 5000 Sletdaler, at Arvingerne skulde have, kan Morten Spangsberg ikke afgøre bestemt; thi den afdøde omtalte slet ikke, hvilket det skulde være. Derpaa aflagde alle tre Tingsvidner deres Ed efter Loven.

Ved Avktionen i Varde den 18. og 19. April bliver det meste af Godset og Tienderne bortsolgt. Johan Krag i Varde bliver tilslaaet

Hennegaard og Gods med Henne og Lønne

Kirketiender for	14476 Rdl.
Alt andet Gods i Vester Herred bliver solgt for	5790 -
Godset i Skads Herred bliver solgt for	20434 -
Godset i Gørding-Malt Herreder for	1638 -
Godset i Øster Herred for	577 -
Godset i Bølling Herred for	147 -
Løsøret paa Hennegaard faar Krag for	321 -

Ved Avktion i Ribe den 28. August bliver Engene

ved Ribe og Gaardene i Haved solgt for 1842 Rdl. Opraabene foregaar pr. Td. Hartkorn, og Prisen svinger mellem 37 og 90 Rdl. pr. Tønde Hartkorn. Det er Tiendernes Hartkorn, der betales med de højeste Priser. Af de øvrige faar Krag Ovtrup Sogns Konge-Kvægtiende, Etatsraad Teilmann paa Skrumsager faar N. Nebel Kirketiende, Ovtrup Sogns Konge-Korntiende faar Povl Borreby, Skads Kirketiende bliver købt af Beboerne, og Jerne Kirketiende bliver købt af følgende fem Mænd: Thomas Madsen og Niels Hansen i Gammelby, Laurs Nielsen og Christen Nielsen i Jerne og Christen Pedersen i Novrup.

Der 'paastaas, at de fem Mænd var udsendte fra samtlige Hartkornsejere i Jerne Sogn for at købe Kirken; men da de mente, at de havde købt Kirken meget billig, nemlig for 3794 Rdl. 6 Sk., saa foretrak de selv at beholde den. Det har vel nok haft sine Vanskeligheder; thi vist er det, at de nødtes til at dele den i 12 Parter, der atter er bleven delt i 24 Halvparter, en Ordning, der bestaar den Dag i Dag. Det forholder sig vel nok saaledes, at de 12 Mænd har været de mægtigste i Sognet, og alle de andre Beboere har været for svage til at gøre deres Ret gældende.

Resultatet

af Dødsboet bliver, at Maturin Castensens efterladte Formue beløber sig til

26,058 Rdl. 5 Mk. $2^{13}/_{20}$ Sk. = 81,388 Kr. 34 Øre.

Deraf faar Arvingerne

5000 Rdl. = 16,000 Kr.

Tilbage bliver

21,058 Rdl. 5 Mk. $2^{13}/_{20}$ Sk. = 65,338 Kr. 34 Øre.

Herfra er imidlertid gaaet en hel Del Omkostninger, saaledes at det egentlige Restbeløb bliver 19,467 Rdl. 4 Mk. $4^{13}/_{20}$ Sk., der overgives til Stiftsøvrigheden.

Hofman slutter sine Meddelelser saaledes:

„Derpaa blev Skiftet sluttet den 25. Novbr. 1749 efter Skifterettens Decision, som af Arvingerne var æsket, ydermere stadfæstet, og efterat til dennem var falden til lovlig Deling 5000 Rdl., blev til Stiftets Øvrighed leveret Skifteprotokollen og tillige Rede og Rigtighed til Fattiges og Nødtørftiges Bedste under højbemeldte Øvrigheds Disposition, naar Omkostningerne fradrages, for den Summa in alles 19,467 Rdl. 4 Mk. $4^{13}/_{20}$ Sk. Men som af denne Relation ej egentlig kan erfares, hvortil Renterne uddeles, saa har Hr. Kammerherre og Stiftamtmand v. Holstein, Ridder, og Biskop Brodersen i Ribe ved Skrivelse til mig af Dato 25. Oktbr. 1755 meldet:

„At dette Legatum bestaar for nærværende Tid af den Summa 19,900 Rdl., hvoraf Renterne aarlig af dennem vorder uddelt iblandt fattige Enker og andre trængende af gejstlig og civil Stand her i Ribe Stift.“

Hvilket er al den Efterretning, som om dette anselige Legat haves.

Fornævnte 5000 Rdl. til sal. Provst Castensens Arvinger deles efter hans sidste Vilje dem imellem efter Loven, saaledes som følger:

A.

Seigneur Christoffer Castensen i Arrild som den sal. Castensens kødelige Broder, annammede heraf

en Broderlod 1000 Rdl., hvilke afgaar til Hans kgl. Majestæts 6te og Tiendepenge, efter som Seign. Castensen er uden Riget boende, 250 Rdl.

B.

Seign. Mogens Kiersing¹, boende i Torsager i Aarhus Stift, som har den sal. Mands Broderdatter sal. Casten Castensens til Ægte, nyder paa hendes Vegne som eneste Arving efter Faderen en Broderlod 1000 Rdl.

C.

Seign. Bornemann, boende paa Holm ved Viborg, som havde den sal. Mands Broderdatter sal. Hr. Hans Castensens af Lunde til Ægte, som nu i indeværende Aar ved Døden er afgangen, nyder ligeledes efter den mellem dem oprettede og allernaadigst konfirmerede Testamente paa hendes Vegne som eneste Arving en Broderlod 1000 Rdl.

D.

Mag. Hans Sirich i Øse, som har den sal. Mands kødelige Søster Constance Castensen til Ægte, paa hendes Vegne annammer heraf en Søsterlod 500 Rdl.

E.

Hr. Consistorialraad Friedlieb i Mariager paa sin Frues Vegne, og Madame Endorf i Varde paa egne Vegne, der er fødte af den sal. Mands kødelige Søster, nu sal. Ida Castensen i Lønborg Præstegaard, nyder begge som eneste Arvinger efter Moderen en Søsterlod, som for hver af dem er 250 Rdl.

¹ Han nævnes ogsaa Hjersing.

F.

Mons. Casper Christoffer Ho, Casten Bagge Ho i København, Madame Kingo i Ho, Mad. Nissen i Sig, Mad. Wulff og Jomfru Ho i Varde, der alle er fødte af den sal. Mands kødelige Søster, nu sal. Kirsten Castensen i Ho Præstegaard, nyder alle som eneste Arving efter Moderen en Søsterlod, saaledes at Casper Christoffer Ho og Casten Bagge Ho faar hver 125 Rdl., og de øvrige 4 hver 62 Rdl. 3 Mrk.

G.

Hr. Johannes Bøtker i Jerne, Hr. Rektor Bøtker i Fredericia og Søster Jomfru Bøtker smst., som alle er fødte af den sal. Mands kødelige Søster, nu sal. Ingeborg Castensen i Fredericia, nyder som eneste Arvinger efter Moderen en Søsterlod, som deles saaledes mellem dem, at de to første faar hver 200 Rdl. og den sidste 100 Rdl.

Skiftet sluttedes den 26. Nov. 1749 og er undertegnet
H. Friis.   H. Sidelmann.   C. A. Klagenberg.

—————
J. Weydemann. I. Krag.

Ved at gennemgaa alle disse mange Smaating, der fremkommer for Skifteretten, kunde man fristes til at tro, at Maturin Castensen har været en meget smaalig Mand eller maaske snarere en stor Gnier. At han især i sine senere Aar har været en sløj Betaler, er aldeles utvivlsomt. At de fleste Smaafordringer er berettigede, er ogsaa udenfor enhver Tvivl. Men da han i 1742 og 1743 erhvervede sig Ølufgaards Gods og

Hennegaard med Gods, saa overvælder Administrati-
onen af dette uhyre store Gods paa over 876 Tønder
Hartkorn ham saa meget lettere, som hans legemlige
Kraft, da han er kommen op over Støvets Aar, er af-
tagen. Afgørelsen af Smaating maa han skyde fra sig,
men det kommer let til at se ud til, at han bliver uret-
færdig, ja endog haard. Det kan jo ingenlunde for-
svares, at han ikke betaler den stakkels Ane Peders-
datters Regning paa 1 Rdl. 10 Sk. Men lad os tænke
os, at hun er kommen med sin Regning et Par Gange,
paa en Tid da han har været stærkt optagen af langt
større Regnskaber, — og vi maa ikke glemme, at han fra
sit 68. Aar tillige var Provst for Skads Herred, — saa har
han maaske sagt som saa: „I Dag har jeg ikke Tid,
lille Ane, du kan komme igen en anden Dag“. Men
denne anden Dag er aldrig oprunden for ham, og Ane
har vel ogsaa manglet Mod til at komme igen. Vi
maa huske paa, at det var ham selv, der administredede
et Gods, der jo var stort nok til at beskæftige
en Godsforvalter med en hel Stab af Medhjælpere.
Og hvilke Medhjælpere har han haft? Han havde
Degnen Johannes Brinch i Jerne, og han var aabenbar
den ærligste og paalideligste; men ved Siden af havde
han Christen Nielsen i Jerne, hvis Regnskab Skifte-
retten ikke vilde anerkende. Saa var der Præsten
Kingo i Ho, hvis Regnskab er temmelig muggent. Krag's
Regnskab er heller ikke for godt, og Raadmand Knud-
sens i Varde er af den Art, at hvis han var fremkom-
men med det i vore Dage, var han sikkert nok bleven
sat under retslig Tiltale. Men det har givet Maturin Ca-
stensen et saa kolossalt Arbejde, at han har været ude
af Stand til at beskæftige sig med Smaating, derfor sky-
der han disse fra sig. Alene det, at han undlader at

udstede en Mængde Fæstebreve, tyder ligeledes paa, at han har manglet Tid; det behøver ingenlunde at være ond Vilje. Derimod bliver det mere uforklarligt, at han ikke betaler sine Tjenestefolk og Arbejdere deres Løn. Flere af dem har tjent ham i en Aarrække og altsaa til hans Tilfredshed; men vi har kun deres Fordringer at se paa, hvorimod hans Begrundelse savnes. Vi maa lægge Mærke til, at han vedgaar paa sit yderste, at hans Husholderske har 40 Rdl. til gode af sin Løn, at han rundelig sørger for hendes Fremtid, og at han i sin sidste Vilje har tænkt paa de fattige i rigt Maal. Sagnet gaar den Dag i Dag, at det var de fattige i Jerne og Skads Sogne, han havde tænkt paa at testamentere sit Efterladenskab, og at han havde ordnet Sagen med Mag. Friis i Alslev; men at denne saa gik hen og døde før Maturin Castensen. Det passer nu ikke, thi Mag. Friis blev hans Eftermand som Provst i Skads Herred og døde først 1763. Om det har været de fattige i hans Menigheder, han vilde gøre sig til sin Universalarving, som Mag. Friis peger paa i sin Beretning, naar han nævner, at han først havde udvalgt sig *heredem ex asse*, det faar vi aldrig opklaret. At han ikke har staaet i noget godt Forhold til sine Slægtninge, kan finde sin Forklaring. Har han været stridig og havesyg, saa har de paa den anden Side ogsaa været nærige overfor ham. Det kunde synes smaaligt af ham, at han samler paa Bistader; men det kan ogsaa ses fra en anden Side, at han har villet hjælpe Folk til en lille Biindtægt.

Det er ingenlunde det smaatskaarne, der karakteriserer Maturin Castensen, det er tværtimod det storslaaede. Som rig Mand er han storslaaet. At samle Jordjendomme sammen paa henimod 900 Tønder Hart-

korn er jo ligesaa storslaaet. Hans Magt og Myndighed har været storslaaet. Den rige Købmand saavel som den fattige Sygige krymper sig ved at sende ham en Regning. Den fattige Tjenestekarl maa springe Soldat paa hans Bud. Er der noget i Vejen, gaar han lige til den enevældige Konge og finder Ørenlyd. Men samtidig er det jævne, simple Mænd som Degnen Brinch, Morten Spangsberg i Strandby og Christen Nielsen i Jerne, der er hans nærmeste fortrolige. Blandt disse 3 Mænd er Morten Spangsberg den, der er i Besiddelse af og sikkert ogsaa fortjener hans største Tillid. Han kalder ham til sig nogle Timer før sin Død og aabenbarer ham sin sidste Vilje. Hvorfor kalder han ikke Degnen Brinch eller Christen Nielsen, der boede ham langt nærmere, eller én af hans Embedsbrødre i Allerup eller Bryndum, der jo dog ikke var saa grumme langt længere borte end Morten Spangsberg? Fordi Maturin Castensen vidste, „at han var en Kristen,“ at han i ham havde en Mand for sig, som han kunde stole paa. Det viser sig altid, naar det for stakkels Mennesker hernede begynder at briste, saa vil de saa gerne have nogen om sig, de fuldtud kan stole paa. Og der laa nu denne mægtige Mand, én af de mægtigste protestantiske Prælater, for hvem alle havde bøjet sig, saa énlige, saa storslaaet fattig. Morten Spangsberg viste sig hans Tillid fuldtud værdig. Som Tingsvidne fremsætter han den afdødes sidste Vilje saa klart og tydeligt, at den kommer til at staa ved Magt. Paa Avktionen over de faste Ejendomme køber han adskillige; men han er ikke med blandt de fem, der køber Jerne Kirketiende. Anede han, at de ikke var til at stole paa? Degnen Brinch og Christen Nielsen kan godt have været hæderlige Mænd; men de havde saa

meget med den afdødes Pengesager at gøre, og deres Fordringer til Dødsboet frier dem ikke for en lille Mistanke om, at de nok vilde have deres Ulejlighed betalt. At Degnen Brinch ikke er med til at købe Jerne Kirke, har vel nok sine gode Grunde; men Christen Nielsen var en af de fem. Hvorfor overlod Maturin Castensen ikke en Del af Administrationen til Morten Spangsberg? Fordi han vel sagtens helst vilde være fri derfor. De dygtigste og paalideligste Mennesker er tit meget tilbageholdne.

Der er gaaet megen Snak om hans mange Processer. En er allerede nævnt, og én mere vil blive fremdragen. Det er dog et Spørgsmaal, om ikke en Del af de Stridigheder, man tillægger ham, snarest maa skrives paa hans stridbare Slægtnings Regning. De gjorde Kvalm nok, da han var død. Kunde de have omstødt hans „sidste Vilje“, havde de sikkert gjort det. Heldigt var det, at det var en Mand, han aabenbarede den til og overleverede den til. Hans Godgørenhed ved sit Livs Ende er storslaaet. Skade kun, at han ikke har været betænkt paa sin store Gave i Tide, saa han kunde have givet nøjere Regler for Legatets Anvendelse. Det kan se ud til, at Døden har overrasket ham, og den underlige Famlen, han viser paa det sidste, giver det let Udseende af, at han giver sin store Gave som en lille Afbetaling paa det store Regnebræt. Alene det, at han overgiver de fire Femtedele af sit Efterladenskab i Stiftsøvrighedens Hænder uden den mindste Anvisning paa, hvorledes det skal anvendes, er saa paafaldende. Og saa er den Bestemmelse, Stiftsøvrigheden tager, ligesaa mærkelig, idet Legatet kun kan komme ganske faa Mennesker til gode. Det ser nok ud til, at Enker kan nyde godt af Legatet, baade af gejstlig

og civil Stand. Men efter Datidens Sprogbrug forstod man ikke ved civil Stand alle øvrige uden for gejstlig Stand; det var kun enkelte udvalgte.

Hvad Maturin Castensen har manet ned, vil snart glemmes. Hvad han samlede, spredtes for alle Vinde. Og dog er det ikke umuligt, at han har traadt dybere Spor i kulturhistorisk Henseende, end nogen aner. Det er vel værd at tage under Overvejelse, om ikke hans Samlergerning bidrog sit til, at en hel Del Bondejord ved hans Død eller i det mindste kort Tid derefter gik over i frit Bondeeje. De to Kirker, Jerne og Skads, gik helt over i Bondeeje, og alt det Bøndergods, som blev jævne Bønder- og Borgerfolk tilslaaet ved Avktionen, er gaaet samme Vej. Men en stor Del har han afkøbt adelige Slægter, og dette maatte saaledes gaa over paa en Mellemhaand, forinden det gik over i frit Bondeeje. Lad os sætte, at ved Aaret 1750 foregik denne Overgang her, saa foregik den i det mindste en Menneskealder tidligere, end Bevægelsen tog Fart paa andre Egne. Vi ved godt, at der var mange andre Faktorer, der var medvirkende til, at dette kunde foregaa, som Adelens Armod, forarsaget ved dens Uduelighed og Vellevnet; men vi ved ogsaa, at da de adelige Slægter gik bag af Dansen eller til Dels uddøde, blev de ikke saa sjældent afløste af uadelige, Borgere og Bønder, der tit blev de værste Bondeplagere. Vel viser det sig tydeligt og klart, at Maturin Castensen ikke har haft nogen blød Haand; men en Bondeplager har han ikke været som hine. Hans Breve, som det til Hans Bondesen, aander helt igennem en vis Velvilje. Naar en og anden har krævet

sin Ret af ham, har han ingenlunde afvist ham med haarde Ord, tværtimod synes det snarere, at han har afspist ham med halve Løfter.

Har Castensen saaledes bidraget til, at Selvejendom med Bondens Frigørelse fra Herskabets Formynderskab her i disse Egne, om end kun delvis, kom en Menneskealder før, saa faar han have Tak for, at Frihedssind og Selvstændighedsfølelse ogsaa er vaagnet og fæstnet noget tidligere her end i mange andre Egne. Oplysningen gør han ogsaa noget for. Han giver Degnen Brinch i Jerne Paalæg om at samle Ungdommen til Undervisning, ikke alene i Jerne Sogn men ogsaa i Skads. Det første Aar faar Degnen et lille Vederlag derfor gennem frivillige Gaver fra Beboerne; men saa forbyder Castensen ham fremtidig at tage derimod. Han skal vente, indtil der bliver udfærdiget en Skoleplan af Skolepatronen, altsaa af ham selv; men den kommer ikke i hans Levetid. I 7 Aar holder Degnen Skole uden nogen som helst Løn, hvorfor han andrager Skifteretten om en Godtgørelse. Castensen har ogsaa købt Tømmer til et Skolehus paa 15 Fag og ladet det tømre; men saa bliver det lagt op i Kirken, og der laa det endnu, da han døde. Kong Christian den sjette udstedte 1739 og 1740 tvende Forordninger til Proprietærene med Paalæg om at bygge Skoler paa deres Godser; de fleste undlod det. Castensen har vel ogsaa ment, at han kunde undlade det, og derfor bliver Tømmeret lagt op i Kirken. Brinch andrager Skifteretten om, at de 15 Fag Hus maa blive opsatte paa Dødsboets Bekostning, og det bliver ogsaa bevilget paa den Betingelse, at Omkostningerne med at opsætte de 3 Fag, der skal afbenyttes til Skolestue, bliver refunderet af Hartkornet. Allerede i Sommeren

1748 bliver Skolehuset i Jerne opført, saa Jerne Sogn faar sin Skole endog 2 Menneskealdre, før det ved Lov af 29. Juli 1814 bliver gennemført Landet over. Indtil for 40 Aar siden stod det gamle Bindingsværks Skolehus i Jerne, da det blev afløst af den nuværende grundmurede Degnebolig; men selve Skolen var forlængst nedlagt og erstattet med 2 Skoler, én i Boldesager og én i Veldbæk.

Saa kommer vi endelig til den lange Proces med Duche m. fl., der ikke maa forbigaaes, naar Matorin Castensens Liv og Levned skal belyses. Af videre Vigtighed er den ikke, da den kun drejer sig om Sladder; men den er god at faa Forstand af. Provst Friis giver ham det Skudsmaal,¹ at „han var en flittig Arbejder, levede indgetogent og fordrede ingen til Strid, uden de Sager af Vigtighed, og hvilke hans Ære og Embede befalede ham at føre“, deriblandt ulovligt Tøndemaal ved Magasinet der i Sognet, hvilken Sag han vandt ved Højesteret 1721. Men Friis's Skudsmaal kan man ikke stole paa; han er tilbøjelig til at pynte paa Matorin Castensen, og dog siger han ikke mere, end han vel kan staa ved.

Kgl. Majestæts Præsident i Fredericia Duche har før været Amtsforsvalter i Ribe. Som saadan havde han at opkræve Skattekornt, som Bønderne maatte yde; men til at modtage og opmaale Kornet benyttede han sin Fuldmægtig Hans Christensen Spangsberg i Strandby. For at spare Bønderne for at køre den lange Vej, kan de faa Lov til at levere det ved nærmeste

¹ Hofmans Foundationer.

Ladeplads, hvorfra det saa bliver sejlet til Bestemelsesstedet; men saa maa de betale Opmaal, som er Top paa hver fjerde Tønde Rug og 1¹/₂ Fdk. paa hver Tønde Havre. Skal de køre en længere Vej med det, saa slipper de fri for Opmaalet. Nu gaar der Snak om, at Hans Spangsbergs Maaletønde ikke er, som den skal være, „den er ikke brændt“, og at han tager ulovligt Opmaal, hvorved han ikke alene beriger sig selv, men ogsaa Duche, der skal være vel vidende om det svigagtige Forhold. Historien begynder med, at Castensen er kaldt til en dødssyg Kone i Strandby for at berette hende. Ved en saadan Lejlighed lader det til, at Byens Folk paa den Tid samledes for at deltage i den dermed forbundne Gudstjeneste. Ved Ankomsten savner Præsten Hans Spangsberg og Hustru, og han spørger om, hvor de er henne. Han faar til Svar, at Hans Spangsberg er paa Fanø, og hans Hustru er svag. Præsten siger saa: „Hans Spangsberg kommer ikke i saadan Forsamling, som er Gudsfrøgt. Han burde blive hjemme og passe sine Tyvekoster; thi som hans Hus er fuldt af Tyvekoster, er hans Hjerte fuldt af Djævl. Jeg siger det her, for at I skal sige det til ham“. Det blev ogsaa trolig berettet til Hans Spangsberg, der ligeledes bruger grov Mund mod Castensen, og det kommer til Rettergang. Hvem der anlægger Sag, kan man ikke se af Domsprotokollen, hvor de første 10 Foliosider mangler; men rimeligvis er Sagen anlagt af Castensen. Denne fører et Par kvindelige Vidner for, at den rette Maaletønde ligger paa Loftet i Staver, og at Hans Spangsberg har laant en Maaletønde paa Krogsgaard, som ikke er „brændt“. Men Hans Spangsberg kan ligeledes føre kvindelige Vidner for, at baade den Tønde, der ligger paa Loftet i Sta-

ver, og den, han har laant paa Krogsgaard, men som han paastaar, ikke har brugt, begge er „brændt“. Han har brugt en tredie Tønde. I Indlægene er ført skarpe Ord fra begge Sider, særlig fra Duche og Castensen, og disse skarpe Ord bliver ved Skads Herredstingsdom kendt døde og magtesløse at være og ikke at komme nogen til Skade paa godt Navn og Rygte. Desuden bliver baade Duche og Hans Spangsborg pure frifundne for Castensens Tiltale, hvoraf det skønnes, at det er den sidste, der har anlagt Sag.

Castensen er naturligvis ikke tilfreds med denne Afgørelse; men han gaar ikke den lige Vej til Landstinget i Viborg, men derimod uden om. Han ansøger nemlig Kong Frederik den fjerde om, at der maa blive nedsat en Kommission for at undersøge Herredstingsdommen og lægge Sagen til Rette, forinden den kommer for Højesteret. Nedsættelse af Kommissioner var paa den Tid ikke usædvanlig i indviklede Sager. Efter kgl. Befaling nedsættes en Kommission, bestaaende af fem Medlemmer: Christian Güldencrone til Vilhelmsborg,¹ Stiftsbefalingsmand v. Calnein, Biskop Thura og Raad- og Amtmand Krabbe, alle tre af Ribe, samt Landsdommer Tøger Rénberg. For denne Kommission fører Maturin Castensen endvidere Klage over Duches Hustru, der ved et Bryllup i Ribe har brugt Ukvemsord imod ham, som han betegner som en „Pasquil“. Hun gør først en Undskyldning, da hun bliver stævnet for Kommissionen, og tilbyder senere en med hendes egen Haand skreven Tilbagekaldelse. Nej, Retten skal dømme, og den kender da hendes Ord døde og magtesløse osv. Men Castensen gaar heller ikke Ram forbi. Hans Beskyldning mod Duche er modbevist. For sin

¹ Stiftsbefalingsmand over Aarhus Stift.

usømmelige Procedure faar han en Irettesættelse og vilde være idømt en Bøde, hvis Kommissionen havde været bemyndiget dertil, men henviser Duché til at søge Regres.

Duché Indlæg imod Castensen er nærgaaende. Castensen har til kgl. Majestæt indgivet en haard og uforskammet Klage, opfyldt med mange usandfærdige Beskyldninger, „som om jeg søgte ham Hæder og Ære fra, mens han søger alle Mennesker“. Samme Præst er ellers et sært Menneske, opfyldt med store og høje Indbildninger og foragtelig overfor alle, „derfor han ikke har ladet sin egen Øvrighed urørt udi denne sin Supplication, idet han melder saaledes: min Øvrighed, som véd Sagen, sér og tier, hvis rette Aarsag giver sig selv Kongen til Kende, Retten er forventt, og Sagen er Aager og Gerrighed, som gavner mange og elskes“. Hans nærmeste Øvrighed er Biskoppen, det er vel ham, han sigter til. „Men han maa jo ikke være ved sit fulde Vid, som jeg og ikke tror. Han har sidste Gang i Kommissionen 10 Gange beskyldt General Gersdorf og Etatsraad Krabbe som Kommissarier og gjort saadan Bulder og Allarm, som han var fra hans Vid. Etatsraad Krabbe, som har haft Kommissionen for hans Fader, siger, at han ikke er ret i Hovedet, derfor har jeg given min Fuldmægtig Ordre til at tale alt, hvad han mundtlig bærer paa ham. Hvad skriftlig indgives, faar jeg at besvare. Han siger til alle, at han ikke burde være Præst men Fiskal, han bryster sig med, at han kan selv gaa til Kongen saavel som den største Minister. Derfor gør han og i sit Embede, hvad han vil, og fortæller Bønderne i hans Sogne, saasnart han kommer hjem fra nogen Rejse, hvad der er foregaaet, og saa lægger han til, alt hvad han kan indbilde dem,

„at han har stor Magt og Myndighed baade i Himme-
len og paa Jorden“. ¹ Der kunde rettes mange Klager
imod ham, som naar han har prædiket over en Delin-
kvent ved Graven og kastet Jord derpaa, da dog
Kongens Brev det forbød. Gud skal vide, jeg af al
Magt skyer Processer; men jeg nødes at forsvare mig
for dette Voldsmenneske, som ikke har et sandt Ord
med at fare. Thi at beskyldte mig for, at jeg lader
mig bestikke af Proprietærene, at jeg maaler med falsk
Tønde, det gør kun den, som er galen og fra sin Forstand“.

Herefter følger saa foranstaaende 8 Klagepunkter².

Sagen trækker i Langdrag, og det kniber for Hans
Spangsberg at holde ud. Han klager over sin Fattig-
dom og over de mange Udsættelser, som Castensen
faar ved stadig at stævne ny Vidner, over 40, der for
Resten tit gaar ham imod. Hans Spangsberg bønfalder
den ene Gang efter den anden om, at Sagen maa blive
fremmet. Kommissionen afslutter Sagen den 22. Fe-
bruar 1718.

Man faar ikke noget godt Indtryk af Kommissio-
nens Arbejde, dens Holdning i Sagen er slet ikke hel-
dig. Det lykkes for Castensen ved den store Vidne-
førsel at skaffe et saa uhyre Materiale til Veje, at trods
de voldsomme Beskyldninger, der under Sagens Gang
rejses imod ham, afkræfter han sin Modpart. Hertil
kommer, at han savner ikke Midler til at føre Sagen,
medens det kniber baade for Duche og Hans Spangs-
berg. Hans Spangsberg har ikke rent Mel i Posen.
Han paastaar rigtignok, at Tønden fra Krogsgaard
sendte han straks hjem, men han kan alligevel ikke

¹ Her har vi maaske nok Nøglen til det, der har gjort ham
til Aandemaner.

² Se Side 60 flg.

benægte, at han har brugt den, og da Tønden kommer til Ribe og bliver måalt der, viser den sig endog meget for lille. Ja, saa véd man hverken ud eller ind. Misligheden skal gaa saa langt tilbage som til Aaret 1709. Men hele denne Sag, der staar paa i saa mange Aar, og egentlig kun drejer sig om Skældsord fra begge Sider, er ret betegnende for Rettergangen for henvend to Hundrede Aar siden.

Nu forstaar vi, at alene denne Sag, der fik et saa uhyre Omfang og trak ud i saa mange Aar, kunde give Anledning til, at Castensen blev betegnet som en trættekær Mand; thi de andre Trætter svinder ind til ingenting ved Siden af denne.

Sagen kommer nu for Højesteret, hvor især Dokumentationens fylder mange Foliosider, og endelig falder Dommen den 19. Juni 1721, efter at Sagen har været behandlet for Højesteret den 1., 3., 5., 6., 7., 8., 10., 12., 13., 14., 15., 17., 19., 20., 21., 24., 26. og 27. Maj paa Grundlag af Kommissionens Indstilling, der imidlertid ikke er enstemmig. Dommen lyder saaledes:

„Da efter Tiltale, Gensvar og denne bemeldte Sags forefundne Beskaffenhed, og efter at Sagen den 1. — — — og 27. Maj 1721 for os pro & contra var bleven forestillet, blev Torsdagen den 19. Juni fornævnte Aar 1721 saaledes af os herom for Ret kendt og afsagt: Commissariernes ugrundede og ulovskikkede Dom bør som udømt og aldeles uefterrettelig at være, og bør Hans Christensen Spangsberg for sit formastelige Forhold og utilladelige Maaling af kgl. Skattekor og anden ulovlig Adfærd at bøde 500 Rdl. og at betale til Generalfiskalen i Procesomkostninger 500 Rdl. Saa bør og

bemeldte Hans Christensen Spangsberg seks Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse paa Skads Herredsting gøre Magister Maturin Castensen en sømmelig Erklæring og Afbigt for de hannem saavel mundtlig som skriftlig brugte ærerørige Ord og at betale til hannem i Processens Omkostninger 200 Rdl. Krigscommissarius Jens Duche bør for sit formastelige Forhold med ovennævnte utilladelige Overmaal paa det kgl. Skattekor og anden ulovlig og underfundig Omgang at have sit Præsidentsembede forbrudt tilligemed sin Hovedlod, af hvilken Generalfiskalen nyder i Processens Omkostninger 100 Rdl. Der foruden bør Jens Duche seks Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse til Ribe Byting paa egne og Hustrus Vegne lat gøre Magister Maturin Castensen en tilstrækkelig Erklæring og Afbigt for de ubekvemme og ublu Ord, som af dennem begge saavel mundtlig som skriftlig imod fornævnte Mag. Maturin Castensen er brugt. Og nyder bemeldte Mag. Maturin Castensen i Processens Omkostninger af Jens Duches Hovedlod 600 Rdl. Herredsfoged Christen Bygum bør for¹ — — — Rettens Behandling at bøde 20 Lod Sølv til — — — — og betale i Processens Omkostninger til Generalfiskalen — — Rdl. og til Mag. Maturin Castensen 50 Rdl. Men Herredsskriveren Søvren Dunck og Sætteskriveren Christen Sørensen bør for Generalfiskalens Tiltale i denne Sag fri at være. De haarde og nærgaaende Beskyldninger, Sigtelser og Irettesættelser, som Mag. Maturin Castensen af Hans Christensen Spangsberg, Jens Duche og hans Hustru, Herredsfoged Christen Bygum

¹ Her er en Del ulæseligt i Domsprotokollen.

eller andre i denne Sag enten skriftlig eller mundtlig er bleven bebyrdet med, bør ikke at komme til Præjudice paa hans Embede eller gode Navn og Rygte i nogen Maade, men være som usagte og uskrevne, døde og magtesløse. Stiftsbefalingsmanden Henrik v. Calnein bør for sine vrangte og stridige Erklæringer og Attester at bøde til Vor Frelseres Kirke 300 Rdl.

De fem Commisariier, Dommen i denne Sag har underskrevet, men ikke efter Loven lydeligen afsagt, og i lige Maade for anden deres mislige og uforvarlige Forhold i denne Sag at bøde til Vor Frelseres Kirke hver 20 Rdl., saa og at betale til Mag. Maturin Castensen i Processens Omkostninger samtlige 150 Rdl. Angaaende de haarde og ubetænksomme Expressioner, Mag. Maturin Castensen for Højesteret har brugt¹ — — — — —
 — — — — — Güldencron — — — — —
 — — — — — gode Navn og Rygte i nogen Maade. Prokuratorerne Bertel Bjørnsen og Dines Leth for deres uanstændige Rettergangsmaade og — — —
 — at bøde til Vor Frelseres Kirke hver 20 Rdl.“

Den lange Retstrætte, der begynder med Sygebesøget i Strandby den 15. Oktober 1714 og ender med Højesteretsdom af 19. Juni 1721, har altsaa paa det nærmeste varet i 7 lange Aar, og har i Virkeligheden kun drejet sig om Skældsord og Sladder. Udfaldet er for saa vidt glimrende for Maturin Castensen, som han faar alle dømt, der har haft med denne Sag at

¹ Ulæseligt i Domsprotokollen.

gøre; kun Skriveren bliver frikendt. At Herredsfogden bliver dømt, er ikke saa mærkeligt, det skete nok ikke saa sjældnen paa den Tid, „at han dømte fejl første Gang“. Herredsfogden blev paa den Tid om ikke valgt saa jo dog udpeget af Tingmændene ud af deres egen Midte og kunde umulig være ordentlig kendt med Lov og Ret. Men at alle Kommissionsmedlemmerne bliver dømt og desuden to Prokuratorer, er jo paafaldende. I Procesomkostninger bliver han i alt tilkendt 1000 Rdl. Ser man lidt nøjere efter, falder der en mørk Skygge over Castensen. Vel har Hans Spangsberg og Duche ikke fuldstændig rent Mel i Posen, men deres Vidneførsel er utilstrækkelig. Edstilbud fra deres Side falder der rigeligt af; men Retten er betænkelig ved at tage derimod af Frygt for, at Eden ikke staar for Vidnerne i det rette Lys. I Kommissionen bliver fremlagt en Afskrift af en Henvendelse, som Biskop Thura stillede til Provstemødet i Ribe den 17. Juni 1716 „om Edsaflæggelse“. Heri udtaler han sin Frygt for, at Menigmand mangler den rette Forstaaelse af Edens Betydning. Men kunde det nu ikke gerne tænkes, at Castensen har fremlagt denne Afskrift for at lamme sin Modpart? Det er en haard Dom, Hans Spangsberg faar. Det er mange Penge, han maa af med; men han maa have været en rig Mand. Det viser alene hans prægtige Gravsten¹ uden for Jerne Kirke, hvorpaa han er afbildet med sin Hustru og deres 11 Børn. Men de har alligevel haft 12 Børn, og det yngste var den Morten Spangsberg, til hvem Castensen meddelte sin sidste Vilje. Hans

¹ Det har vistnok undertiden været Tilfældet, at en Mand kostede sit Gravmæle endog længe før sin Død. Dette Gravmæle er fuldført Aar 1714, da det næst yngste Barn laa i Svøbet, altsaa næsten et kvart Aarhundrede før hans Død.

Spangsberg boede i den gamle Krogaard i Strandby; men han ejede ogsaa en Gaard i Uglvig. Han døde i Aaret 1737. Paa sit Dødsleje forlangte han, at der ikke maatte tales ved hans Grav; men det kunde Castensen ikke undlade, og hvad enten han har sagt om ham, „at han var en Skidt“, eller „at han havde været en trættekær Mand“, saa viser det, at de to er ikke er bleven forligte, medens de var paa Vejen. Derimod kan vi se, at Castensen ikke har overført Naget paa Sønnen. Morten Spangsberg fik Gaarden i Strandby efter sin Fader, og han har ogsaa været en velstaaende Mand; thi det viser ogsaa *hans* Gravsten uden for Jerne Kirke, der dog ikke er saa prægtig som Faderens. Morten Spangsberg giftede sig i Aaret 1748 med Kierstine Povelsdatter, Castensens sidste Husholderske; men hun døde efter 7 Aars Ægteskab, og saa giftede han sig anden Gang med Ida Sofia Rodriguez, der overlevede ham. Hans Gravsten giver ham et smukt Eftermæle. Men hans Endeligt var sørgeligt. „Paa hans Rejse mellem Hjerting og Strandby Natten mellem den 3. og 4. Februar 1772 blev han i Is og Vand henreven fra de levendes Land, og da havde han levet 3 Maaneder over 56 Aar“, fortæller hans Gravsten.

I denne Afhandling er der ikke lagt Skjul paa Magister Maturin Castensens Fejl. Nogle af dem kan vel undskyldes med Tiden, hvori han levede. Han var et Blandingsmenneske, ingenlunde nogen retlinjet Karakter; og dette Blandingsmenneske maatte han blive, forsaavidt han svigtede sine Ungdomsidealer. Det er sørgeligt at se en Mand med saa store Evner og rige Gaver lade sig lænke til et Præstekald, ikke for at gøre en Gerning i sin Herres Tjeneste, men for at samle Jordegods. Hans Lovtaler, Mag. Friis, fortæller

rigtignok om ham, at han „elskede paa en velanstændig Maade at samle, og af sin Samling med sin højre Haand at uddele uden at lade den venstre vide det; saavel i det præstelige som i det provstelige Embede viste han sig lærd og skarpsindig og opvartede stedse selv sine Menigheder og var af gode Kræfter indtil kort før sit Endeligt“. Hans Gavnildhed i levende Live har næppe været meget bevendt, hans Gavnildhed ved sit Livs Ende kan let blive omtvistet. Hans Lærdom og Skarpsindighed som Guds Ords Tjener er næppe kommen Menigheden til nogen Nytte. Om hans Gudsforhold tør vi ikke dømme. Som Provst og største Godsejer burde han gaaet foran og adlydt sin Konges Bud og opført det Skolehus, han havde ladet tømre, vedtaget en Skoleplan og lønnet den fattige Degn anstændigt, saa kunde han have faaet nogen Ros som Provst. Heller ikke er det nogen Ros for ham, at han „selv opvartede sine Menigheder“. I de senere Aar havde det været hans Pligt at holde en ordineret Medhjælper, da han fik nok at gøre med Administrationen af sit store og vidtløftige Gods. Provst Friis's Lovtale bliver snarere en Anklage mod ham. Af hans Værk er ikke andet tilbage end Gravkapellet ved Jerne Kirke og maaske en Blystatue af Seneca som Springvandsfigur i Borchs Kollegiums Have, han som Inspektør havde paataget sig at lade udføre og gjort Udlæg for Pengene dertil. Ja og saa det Maturinske Legat, ikke at forglemme; men det er jo dog altsammen uden aandelig Værdi, og det er kun aandelige Værdier, der har blivende Værd.

„Hvo ej kan bygge sit eget Hus, hvad stort han bygger, gaar og i Grus“.

Registreringen
over Magister Maturin Castensens Jordegods.

I. Strøgods.

1.

Riberhus Amt, Riberhus Birk, Rejsby Sogn, Haved By.
Brugere: Bennet Laursen, Kaj Hansen og Lars Jepsen. Hartkorn
15 Tdr., 1 Skp., 1 Fdk., 2 Alb.

Disse Ejendomme har han købt ved Avktion efter afdøde Stifts-
provst Seerup i Ribe den 4. Juli 1737.

Skads Herred, Nebel Sogn, Lifstrup By.
Bruger: Niels Jensen og Søren Pedersen. Hartkorn 6 Tdr., 1 Skp.
2 Fdk., 2 Alb. Aarlig Afgift 2 Ørter Rug, 2 Ørter Byg, 3 Mrk.
i Penge, Gæsteri 4 Rdl., et Føenød.

Ho Sogn og By.

Bruger: Niels Villadsen. Hartkorn 3 Tdr., 3 Skp., 3 Fdk., 1 Alb.

Mosevraa.

Bruger: Niels Nielsen. Hartkorn 3 Tdr., 2 Alb. Landgilde 10
Torsk, 1 Svin, $\frac{1}{2}$ Føenød. Gæsteri 1 Mrk. 12 Sk., Arbejds-
penge 5 Rdl.

Aal Sogn, Børsmose By.

Brugere: Peder Madsen, Christen Hansen og Søren Pedersen. Hart-
korn 3 Tdr., 1 Skp., 2 Fdk., 2 Alb. Arbejdspenge 4 Rdl., 1
Ørte Rug, 1 Ørte Byg. 1 Svin, 16 Torsk.

Sammesteds.

Bruger: Peder Madsen et Boel. Hartkorn 2 Alb. Afgift aarlig 500
Samrask².

Lundenis Amt, Øster Herred, Torstrup Sogn, Ovnbøl By.

Brugere: Niels Christen og Jes Nielsen Hartkorn 7 Tdr., 3 Skp.,
2 Fdk., 1 Alb. Aarlig Afgift 1 $\frac{1}{2}$ Ørte Rug, 1 $\frac{1}{2}$ Ørte Byg, 1
Pd. Smør, 1 Tømmer Træ, 1 Okse at fodre, 1 Svin, 1 Faar,
1 Gaas, 2 Høns, 1 Snes Æg, Arbejdspenge 4 Rdl.

Disse Ejendomme har han faaet i Arv efter sin Fader.

¹ 1 Ørte = 10 Skp. Rug, 12 Skp. Byg, 20 Skp. Havre.

² Smaa Skuller.

Enge ved Ribe og i Farup Enge.

Meldam, Odderholm og Kokhale. Hartkorn 7 Tdr., 3 Skp., 2 Fdk.,
2 Alb. Tilskødet ham ved Transport den 2. Nov. 1745 af Bornemann.

2.

Andel i Alslev Sogns Konge-Korntiende, tilskødet ham den 16.
Juli 1747 af I. Krag. Hvor stor den Andel har været, nævnes ikke.

3.

Malt Herred, Lindknud Sogn, Adserbølgaard.

Brugere: Hans Pedersen d. æ., Hans Pedersen d. y., Mads Christensen. Hartkorn 7 Tdr., 6 Skp., 1 Fdk.

Skifteprotokollen tilføjer: „Af dette Hartkorn findes Halvparten at være tilfalden Castensen efter sin Fader ved Skiftet 1717“. Den anden Halvpart erhvervede han senere ved Køb.

4.

Kiholm.

Bruger: Christen Christensen. Hartkorn 7 Skp., 2 Fdk., 2 Alb.
Skøde af 13. Juni 1729.

5.

Klelund By.

Bruger: Frederik Arendsen, Hartkorn 2 Tdr., 2 Skp., 2 Alb. Avktionsskøde den 27. November 1732.

6.

Lindknud Sogns Kongetiende. Avktionsskøde den 31. Maj 1730.

7.

Skads Herred, Tofterup.

Bruger: Jørgen Hansen. Hartkorn 2 Tdr., 1 Skp. Skøde af 1741
efter Kongeskøde.

8.

Agerbek.

Bruger: Peder Mortensen. Hartkorn 2 Tdr., 1 Skp., 1 Fdk., 2 Alb.
Avktionsskøde over Kongens Gods, dat. 15. Sept. 1733.

Sammesteds.

Bruger: Tue Pedersen. Hartkorn 1 Skp., 1 Fdk., 2½ Alb.

Næsbjerg Sogn, Bilstoft.

Bruger: Hans Christensen. Hartkorn 2 Tdr., 1 Skp., 2 Fdk., ½ Alb.

9.

Grimstrup Sogn, Blaamark.

Brugere: Niels Nielsen, Søren Christensen. Hartkorn 3 Tdr., 5 Skp., 1 Fdk. $\frac{3}{4}$ Alb. Skøde af 29. Februar 1732.

10.

Bruger: Søren Daugaard smst. Hartkorn 2 Tdr., 1 Skp., 2 Fdk., $\frac{1}{2}$ Alb.

11.

Øse Sogn, Helle.

Brugere: Søren Sørensen Daugaard, Jens Jepsen, Jens Thomsen og Søren Hansen. Hartkorn 7 Tdr., 3 Skp., 2 Fdk. Avktions-skøde af 30. April 1733.

12.

Næsbjerg Sogn, Agervig.

Bruger: Knud Christensen. Hartkorn 2 Tdr., 2 Alb. Skøde fra Faderen.

13.

Alslev Sogn, Toftnæs.

Bruger: Jep Hansen. Hartkorn 4 Td., 2 Skp. Skøde af 15. Januar 1723.

14.

Alslev Sogns Kongetiende. Hartkorn 10 Tdr., 2 Skp., 2 $\frac{1}{2}$ Alb. Dette bevises med Christoffer Castensens Skøde, som foran er anført under Nr. 12, og siden købt af Bornemann. Den anden Part maa Bornemann have tilskødet I. Krag, se Nr. 2.

15.

Spangsberg Mølle.

Bruger: Hans Knudsens Enke. Hartkorn 4 Tdr., 2 Skp., 2 Fdk., 1 Alb. Skøde af 2. April 1737 fra Forvalter Andreas Skerrebek, som blev Ejendommen tilskødet den 27. November 1721 af Baron Krag paa Stensballegaard.

16.

Bruger: Svend Bojlesen et Boel. Hartkorn 1 Skp., 1 Fdk., 1 Alb. Et Missive fra Christen Esbjerg og Hustru af 15. December 1710.

17.

Nebel Sogn, Lifstrup.

Brugere: Christen Sørensen. Hartkorn 3 Tdr., 3 Fdk., 1 Alb. Knud Jepsen. Hartkorn 3 Tdr., 3 Fdk., 1 Alb.

18.

Nebel Sogns Kongetiende. Hartkorn 15 Tdr., 3 Skp.

Den halve Part er tilfalden ham efter hans Fader ved Lodtrækning. Den anden Halvpart har han købt, og den er bleven ham tilskødet 3. Oktober 1724.

19.

Jerne Sogn.

Bennets Gaard i Novrup. Hartkorn 17 Tdr., 1 Skp., 1 Fdk. Skøde fra Amtsforvalter Jens Christensens Arving af 10. Juni 1711.

20.

En Halvgaard i Novrup. Hartkorn 2 Tdr., 7 Skp., 1 Fdk., 1 Alb.

21.

En Kone smst., Niels Møllers. Hartkorn 3 Skp., 1 Fdk., 2 Alb.

Samme har han tilbyttet sig fra Stefan Ehrenfeld paa Endrupholm, som ses af den mellem dem oprettede Skiftekontrakt af 16. Marts 1733.

22.

Jerne By.

5 Smaasteder, Brugere: Mads Hansen, Bodil Smed, Morten Sørensens Enke, Thyge Nielsen, Kirsten Nielsdatter og Sidsel Villadsdatter et Gadehus. Hartkorn 3 Skp., 1 Alb. Adkomst kgl. Skøde.

23.

Boldesager.

En Gaard, Bruger: Niels Mortensen. Hartkorn 5 Tdr., 7 Skp., 3 Fdk. Adkomst kgl. Skøde.

24.

Rørkær.

5 Smaasteder, Brugere: Jens Lassen, Niels Adsersen, Niels Rasmussen, Hans Adsersen og Mads Pedersen. Hartkorn 1 Td., 2 Skp., 1 Fdk.

Jerne By.

2 Smaasteder, Brugere, Christen Nielsen og Hans Hansen. Hartkorn 3 Skp. Adkomst Kammerraad Amtsfv. Anders Mikkelsens Kvitteringer for Pengene, dat. Viborg den 8. April og 13. Juni 1720.

25.

Strandby.

Bruger: Christen Jørgensen. Hartkorn 5 Tdr., 7 Skp., 1 Fdk., 2 Alb. Samme Gaard er skødet af Peder Spangsberg med Restitutions Rettigheder dat. 3. Marts 1741.

26.

Vognsbøl.

Bruger: Christen Gregersen. Hartkorn 1 Skp., 2 Fdk., 2 Alb. Adkomst 2 Breve fra Provst Fanø i Hodde, det ene dat. 4. April 1709, det andet 25. September 1709.

27.

Jerne Sogns Kirketiende. Hartkorn 35 Tdr. 6 Skp.

Kirkejorderne bruges af følgende: Villads Hansen og Christen Beck i Jerne, Bertel Sørensen i Boldesager, Søren Jensen, Mads Madsen og Christen Gregersen i Vognsbøl og Peder Knudsen i Strandby.

Herpaa findes Skøde af Kong Chr. 5te til Christoffer Castensen, dat. 18. September 1687. Overdraget ham af hans Fader som den ældste (levende) Søn med Jus patronatus 4. April 1717.

28.

Skads Sogns Kirketiende. Hartkorn 30 Tdr., 2 Skp

Kirkens Ejendomme bruges af følgende: Thomas Mortensen og Laurs Christensen Briksbøl, en Ager paa Skads Mark, Jakob Madsens Enke i Guldager, en Eng i Uglvig Enge og én i Alslev Enge, Søren Hansen Gulager Mølle en Eng i Tjæreborg Enge, Frands Solbjerg, en Eng i Tjæreborg Enge. Tilsammen Hartkorn 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Samme Adkomst som Nr. 27.

29.

Vester Herred, Ho Sogn.

Jens Sørensen i Sønderballe. Hartkorn 2 Tdr., 6 Sk., 2 Alb. Skøde af Nis Nissen i Ho 6. Marts 1733.

30.

Niels Bunkersen i Nørballe. Hartkorn 2 Tdr., 4 Skp., 2½ Alb. Jens Villadsen smst. Hartkorn 6 Skp., 2 Fdk., 2¾ Alb. Avktionsskøde fra Ribe Hospital af 9. Marts 1742.

31.

Ho Vejrmølle. Avktionsskøde fra Provsteretten i Varde af 28.

December 1734. Dette Køb affødte en Trætte angaaende et Fortov ved Møllen, som dog blev bilagt uden at komme for Domstolene.

32.

Niels Villadsen i Ho. Hartkorn 5 Skp., 1 Fdk. Henvises til Skødet under Nr. 1.

33.

Oksby Sogn.

Hans Nielsen, Østerby	Hartkorn	0 Td.,	5 Skp.,	1 Fdk.,	0	Alb.
Hans Hansen, Troldholm	-	2	- 5	- 0	-	³ / ₄ -
Niels Sørensen smst.	-	1	- 4	- 2	-	1 ¹ / ₂ -
Lambert Pedersen, Vrøgum	-	1	- 7	- 0	- 0	-
Jens Bendesen, smst.	-	1	- 7	- 0	- 0	-
Jens Gade, Oksby	-	1	- 4	- 2	- 2	-
Jens Jensen, smst.	-	1	- 4	- 2	- 2	-
Christen Nielsen smst.	-	0	- 5	- 1	- 0	-
Christen Jensen, Vandflod	-	0	- 0	- 1	- 0	-

Skøde af Casper C. J. Ho af 23 November 1731.

Anders Villesens Enke i Oksby. Hartkorn 5 Skp., 1 Fdk., 1 Alb.
Nis Nissens Skøde se Nr. 29.

Jens Jensen Gade, Oksby Hartk. 1 Td., 4 Skp., 2 Fdk., 2 Alb.
Jes Jensen Gade smst - 1 - 4 - 2 - 2 -

Casper Ho's Skøde af 2 November 1731.

Peder Hansen Gade, Oksby	Hartk.	1 Td.,	3 Skp.,	1 Fdk.,	2 ¹ / ₃	Alb.
Niels Sørensen smst.	-	1	- 3	- 1	-	2 ¹ / ₃ -
Mads Hansen smst.	-	1	- 0	- 0	-	³ / ₄ -
Niels Hobo smst.	-	1	- 3	- 0	-	1 ¹ / ₄ -
Anders Hobo smst.	-	1	- 3	- 0	-	1 ¹ / ₂ -
Stafen Nielsens Enke, S. Oksby	-	0	- 5	- 0	- 0	-
Eskild Thomsen, Bordrup	-	1	- 0	- 3	- 0	-
Søren Clemmensen, Blaavand, et Gadehus.						.

Skøde fra Nissen se Nr. 29.

Johanne Sørens datter, Oksby Hartk. 0 Td., 0 Skp., 0 Fdk., 2 Alb.
Mikkel Jensen, Blaavand - 0 - 0 - 2 - 0 -
Søren Gades Enke, smst. - 0 - 0 - 1 - 1 -

Wulff's Skøde af 2. April 1732.

Jens Hansen Hartz, Vejers Hartk. 1 Td., 2 Skp., 1 Fdk., 0 Alb.

Avkøtionsskøde af 12. December 1737.

Søren Nielsen, S. Oksby	Hartk. 2 Td., 1 Skp., 2 Fdk., 2 $\frac{1}{2}$	Alb.
Skøde af Casten Bagge af 6 Marts 1733		
Jørgen Nielsen, Vandflod	Hartk. 0 Td., 0 Fdk., 1 Fdk., 1	Alb.
Skøde af Casper Ho af 23. November 1731.		
Christen Thomsen, Vandflod	Hartk. 0 Td., 0 Skp., 0 Fdk., 2	Alb.
Adkomst Kingos Kvittering 2. April 1733.		
Niels Nielsen Toft d. æ. i Bordrup	Hartk. 1 Td., 3 Skp., 1 Fdk., 2 $\frac{1}{2}$	Alb.
Clemmen Jensen smst.	- 1 - 3 - 1 - 2 $\frac{1}{2}$	-
Henvises til Skødet for Nr. 1.		
Simon Hansen, Bordrup	Hartk. 2 Td., 1 Skp., 0 Fdk., 1	Alb.
Jes Sørensen smst.	- 2 - 5 - 3 - 0	-
Niels Rasmussen smst.	- 2 - 1 - 1 - 1	-
Provst Søltofts Skøde af 16. Juli 1735.		
Jens Hansen, Vejers	Hartk. 1 Td., 2 Skp., 1 Fdk., 0	Alb.
Avktionsskøde 12. December 1735.		

34.

Aal Sogn.

Peder Madsen, Børsmose	Hartk. 1 Td., 4 Skp., 3 Fdk., 1	Alb.
En liden Væring	- 0 - 0 - 0 - 2	-
Christen Turdal smst.	- 1 - 4 - 3 - 1	-
Henvises til Skødet Nr. 1.		
Jes Clemmesen, Troldholm	Hartk. 1 Td., 0 Skp., 1 Fdk., 2	-
Skødet se Nr. 29		

Søren Bundesen, Hans Hansen og Niels Pedersen,

Troldholm	Hartk. 8 Td., 3 Skp., 1 Fdk., 0	Alb.
Jens Bundesen, Vrøgum	- 3 - 6 - 0 - 0	-

35.

Billum Sogn.

Mads Nielsen, Troldholm i Kelst	Hartk. 2 Td., 7 Skp., 0 Fdk., 2 $\frac{3}{4}$	Alb.
Jens Bjerre smst.	- 1 - 5 - 0 - 3 $\frac{1}{4}$	-
Peder Hansen smst.	- 2 - 7 - 1 - 1 $\frac{1}{2}$	-
Jens Christiansen Hjuler smst.	- 2 - 7 - 1 - 1 $\frac{1}{2}$	-
Mathias Nielsen, Tarp	- 2 - 5 - 3 - 0	-
Købekontrakt fra Madam Blichenberg af 2. September 1734.		

36.

Ovtrup Sogn.

John Hansen, Bækhus	Hartk. 3 Td., 2 Skp., 1 Fdk., 1	Alb.
Anders Mortensen smst.	- 3 - 1 - 1 - 1	-

Peder Sørensen Holst's Skøde, dat. Frøstrup 21. December 1717.

37.

Lønne Sogn.

Ole Pedersen Bork	Hartk. 1 Td., 6 Skp., 3 Fdk., 1	Alb.

Skødet af 2. November 1742.

38.

Lundenis Amt, Bølling Herred, Skern Sogn.

Niels Pedersen, Ø. Marup	Hartk. 4 Td., 7 Skp., 0 Fdk. 1	Alb.

39.

Sædding Sogn.

Laust Madsen, Tandberg	Hartk. 0 Td., 5 Skp., 1 Fdk., 1	Alb.

Overdraget ved Skiftet 1717.

40.

Øster Herred, Torstrup Sogn.

Niels Christensen d. æ.s

Enke, Ovnbøl	Hartk. 3 Td., 5 Skp., 3 Fdk., 1	Alb.
Niels Christensen d. y. smst.	- 3 - 5 - 3 - 1	-

Skødet henvises til Nr. 1.

Jens Madsen og Peder Niel-

sen, Sig	Hartk. 4 Td., 5 Skp., 1 Fdk., 0	Alb.

Mad. Castensens Skøde se Nr. 7.

41.

Horne Sogn.

Jørgen Sørensen Daugaard,

Frøerlund	Hartk. 1 Td., 0 Skp., 1 Fdk., 1	Alb.
Niels Thomsen smst.	- 1 - 2 - 3 - 0	-

Herpaa findes 2 gamle Skøder.

Alt Strøgødet udgør c. 328 Tdr. Hartkorn.

II. Specification

over det købte Ølugaards Gods efter Jordebogen.

Jerne Sogn.

1. Niels Christensen, Esbjerg	Hartk. 5 Td.,	2 Skp.,	1 Fdk.,	2 $\frac{1}{2}$ Alb
2. Peder Christensen smst.	- 5 - 2 - 1 -	2 $\frac{1}{2}$ -		
3. Niels Thomsen, Jerne	- 2 - 6 - 1 -	1 $\frac{1}{2}$ -		
4. Søren Olesen smst.	- 2 - 6 - 1 -	1 $\frac{1}{2}$ -		
5. Søren Mortensen, Maade	- 8 - 0 - 2 -	1 -		
6. Christen Christensen smst	- 7 - 0 - 2 -	1 -		
7. Hans Johansen smst.	- 7 - 0 - 2 -	0 -		
8. Mads Madsen, Vognsbøl	- 1 - 3 - 3 -	1 -		

Guldager Sogn.

9. Anders Laursen, Fovrfield	Hartk. 3 Td.,	3 Skp.,	0 Fdk.,	1 $\frac{1}{2}$ Alb.
10. Hans Laursen smst.	- 3 - 3 - 0 -	1 $\frac{1}{2}$ -		
11. Olaf Hansen, Sædding	- 3 - 2 - 0 -	2 -		
12. Jakob Hansen smst.	- 3 - 2 - 0 -	2 -		
13. Hans Christensen smst.	- 3 - 4 - 2 -	1 $\frac{1}{2}$ -		
14. Laurs Hansen smst.	- 3 - 4 - 2 -	1 $\frac{1}{2}$ -		
15. Søren Olesen smst.	- 2 - 6 - 2 -	1 -		
16. Jørgen Sørensen smst.	- 2 - 4 - 1 -	1 -		
17. Hans Pedersen smst.	- 2 - 7 - 0 -	0 -		

NB. Et øde Rytterhus, som Christen Teilmann har beboet.

Starup Sogn.

18. Iver Pedersen i Puglund	Hartk. 3 Td.,	7 Skp.,	1 Fdk.,	0 Alb.

Øse Sogn.

19. Niels Hansens Enke, Heager	Hartk. 2 Td.,	0 Skp.,	1 Fdk.	1 Alb.
20. Jens Pedersen smst.	- 2 - 0 - 1 -	1 -		
21. Søren Hansen smst.	- 1 - 6 - 1 -	0 -		
22. Hans Christensen smst.	- 1 - 6 - 1 -	0 -		
23. Niels Christensen smst.	- 1 - 7 - 1 -	1 $\frac{1}{2}$ -		
24. Jep Christensen smst.	- 1 - 7 - 1 -	1 $\frac{1}{2}$ -		

Faaborg Sogn.

25. Jørgen Nielsens Enke, Agerbæk	Hartk. 4 Td.,	2 Skp.,	1 Fdk.,	2 Alb.

Bryndum Sogn.

26. Niels Sørensen, Gesing	Hartk. 3 Td.,	7 Skp.,	0 Fdk.,	2 Alb.
27. Niels Christensen smst.	- 3 - 7 - 0 -	2 -		

28. Jens Hansen smst.	Hartk. 2 Td., 1 Skp., 0 Fdk., 0 Alb.
29. Mads Sørensen smst.	- 2 - 0 - 1 - $\frac{1}{2}$ -
30. Niels Jørgensen smst.	- 2 - 0 - 1 - $\frac{1}{2}$ -
31. Hans Jakobsen smst.	- 2 - 0 - 1 - $\frac{1}{2}$ -
32. Jens Sørensen smst.	- 2 - 0 - 1 - $\frac{1}{2}$ -
33. Hans Nielsen smst.	- 4 - 1 - 0 - 0 -
34. Niels Nielsen og Jens Sørensen smst.	- 4 - 1 - 0 - 0 -
35—37. 3 Gadehuse smst., beboet af Margrete Christoffersdatter, Anders Hansen Skrædder og Hans Zakariasen. NB. Et øde Rytterhus.	
38. Hans Sørensen Lund, Bryndum	Hartk. 2 Td., 7 Skp., 0 Fdk., 2 $\frac{1}{2}$ Alb.
39. Niels Daugaards øde Sted smst.	- 2 - 7 - 0 - 2 $\frac{1}{2}$ -
40. Søren Hansen smst.	- 1 - 5 - 2 - 2 $\frac{1}{2}$ -
41. Jørgen Pedersen smst.	- 1 - 5 - 2 - 2 $\frac{1}{2}$ -
42. Anders Skerrebæk smst.	- 1 - 1 - 0 - 1 $\frac{1}{2}$ -
43. Dito af et Gadehus	- 0 - 0 - 0 - 2 $\frac{1}{2}$ -
44. Christen Ladefoged smst.	- 3 - 4 - 0 - 2 -
45. Gregers Pedersen smst.	- 1 - 1 - 1 - 2 $\frac{1}{2}$ -
46. Peder Jensen smst.	- 2 - 2 - 3 - 1 $\frac{1}{2}$ -
47. Degnen Thomas Høberg, et Gadehus.	
48. Hans Nielsen, Forum	Hartk. 3 Td. 5 - 2 - $\frac{1}{2}$ -
49. Niels Jakobsen smst.	- 3 - 3 - 0 - 1 -
50. Jens Christensen smst.	- 3 - 4 - 1 - 2 $\frac{1}{10}$ -
51. Laust Hansen smst.	- 3 - 4 - 1 - 2 $\frac{1}{10}$ -
52. Niels Lauridsen smst.	- 3 - 4 - 1 - 2 $\frac{1}{10}$ -
53. Thomas Jensen smst.	- 1 - 6 - 0 - 2 $\frac{1}{2}$ -
54. Niels Donorup smst.	- 1 - 6 - 0 - 2 $\frac{1}{2}$ -
55.—58. 3 Gadehuse, som er beboede af Niels Poulsen, Anders Olufsen og Hans Astrup. Det fjerde var øde, sidst beboet af Knud Hansen. Det samlede Hartkorn er ca. 153 Tdr. Købesummen for hele Godset var 9778 Rdl., 1 Mrk., 6 Sk. med Omkostninger og paaløbende Renter, hvorpaa der er givet følgende Kvittering:	

Summa Summarum 9778 Rdl., 1 Mrk., 6 Sk., skriver osv., som er mig betalt, og derfor kvitteres, og kan vedkommende

Avktdionsdirektør herimod udstede Skøde ifølge Forordningerne og Avktdionskonditionerne.

Horsens, den 29. Maj 1742. G. D. Lichtenberg.

Der blev imidlertid ikke udstedt noget Skøde denne Gang, saa Skifteretten maa give vedkommende Embedsmand Paalæg om at udstede Avktdionsskødet.

III. Jordebog

over

Hennegaard og Gods med tilhørende Tiender.

Hovedgaarden.

Hennegaard Hovedgaard. Hartkorn 27 Tdr., 5 Skp., 3 Fdk., 1 Alb.

Under Hovedgaardstakst i Henne By 6 Brugere.

Bøndergods.

Henne Sogn.

	6 Brugere	Hartkorn	9 Tdr.,	4 Skp.,	2 Fdk.,	2	Alb.
Kirkeby	6 Brugere	Hartkorn	9 Tdr.,	4 Skp.,	2 Fdk.,	2	Alb.
Stavsø	5 -	-	15 -	3 -	0 -	0 -	-
Tebbelgaard	2 -	-	2 -	4 -	2 -	2 -	-
Henneberg	10 -	-	20 -	0 -	1 -	2 -	-
Hovstrup	18 -	-	24 -	5 -	0 -	2 -	-
Klinting	6 -	-	8 -	7 -	0 -	1 -	-
Overfidde	6 -	-	6 -	5 -	0 -	2 -	-
Nederfidde	2 -	-	3 -	2 -	0 -	0 -	-
Hjulsager	2 -	-	3 -	0 -	0 -	0 -	-
Gammeltoft	2 -	-	2 -	2 -	0 -	0 -	-

Ovtrup Sogn.

	1 Bruger	Hartkorn	2 Tdr.,	6 Skp.,	0 Fdk.,	0	Alb.
Ovtrup	1 Bruger	Hartkorn	2 Tdr.,	6 Skp.,	0 Fdk.,	0	Alb.
Rottarp	2 -	-	8 -	0 -	2 -	2 -	-
Skyhede	1 -	-	1 -	1 -	3 -	0 -	-
Refsgaard	2 -	-	6 -	4 -	1 -	0 -	-
Galkær	2 -	-	2 -	5 -	0 -	2 -	-
Baael	1 -	-	2 -	5 -	0 -	2 -	-
Allerslev	6 -	-	9 -	5 -	2 -	0 -	-
Gadegaard	1 -	-	4 -	1 -	1 -	2 -	-

Dejrup	2 Brugere	Hartkorn	4 Tdr.,	5 Skp.,	0 Fdk.,	2	Alb.
Torbøl	1 -	-	2 -	4 -	3 -	2 -	-
Debel	1 -	-	3 -	1 -	1 -	1 -	-
Bækhus	2 -	-	6 -	4 -	2 -	2 -	-

Lunde Sogn.

Lunde	3 Brugere	Hartkorn	5 Tdr.,	0 Skp.,	0 Fdk.,	2	Alb.

Kvong Sogn.

Kvong	3 Brugere	Hartkorn	10 Tdr.,	2 Skp.,	1 Fdk.,	0	Alb.

Nørre Nebel Sogn.

Nebel	5 Brugere	Hartkorn	12 Tdr.,	1 Skp.,	3 Fdk.,	2 $\frac{1}{2}$	Alb.
Sæding	2 -	-	5 -	4 -	0 -	0 -	-
Kolle	4 -	-	15 -	2 -	3 -	1 -	-

Lønne Sogn.

Lønne	7 Brugere	Hartkorn	3 Tdr.,	4 Skp.,	1 Fdk.,	2	Alb.
Enge under Hovedgaarden		Hartk.	1 Td.,	6 Skp.,	0 Fdk.,	1 $\frac{1}{2}$	Alb.

Billum Sogn.

Kelst	3 Brugere	Hartk.	10 Tdr.,	2 Skp.,	3 Fdk.,	1 $\frac{1}{2}$	Alb.
Billumgaard	2 -	-	9 -	6 -	1 -	1 -	-
Tarp	1 -	-	2 -	5 -	3 -	0 -	-
Burgaard	1 -	-	4 -	3 -	0 -	2 -	-

Jandrup Sogn.

Bandsberg	2 Brugere	Hartk.	8 Tdr.,	2 Skp.,	0 Fdk.,	0	Alb.
Strudvad	2 -	-	5 -	4 -	0 -	0 -	-

Ho Sogn.

Vejers	2 Brugere	Hartk.	3 Tdr.,	6 Skp.,	2 Fdk.,	2	Alb.
Ho	3 -	-	0 -	0 -	3 -	1 $\frac{1}{2}$ -	-
Sønderballe	3 -	-	4 -	4 -	3 -	1 -	-
Nørballe	6 -	-	4 -	3 -	1 -	2 $\frac{1}{12}$ -	-
Vesterballe	1 -	-	3 -	3 -	3 -	1 -	-

Oksby Sogn.

Oksby	12 Brugere	Hartk.	13 Tdr.,	7 Skp.,	1 Fdk.,	2	Alb.
Blaavand	4 -	-	0 -	0 -	3 -	1 -	-
Vandflod	2 -	-	0 -	0 -	2 -	0 -	-
Bordrup	1 -	-	1 -	0 -	3 -	0 -	-
Mosevraa	6 -	-	13 -	7 -	1 -	0 -	-
Vejers	1 -	-	1 -	2 -	1 -	0 -	-

		Aal Sogn.							
	3 Brugere	Hartk.	3 Tdr.,	1 Skp.,	2 Fdk.,	0	Alb.		
Børsmose	1	-	3	-	6	-	0	-	
V. Vrøgum	1	-	3	-	6	-	0	-	
Troldholm	2	-	5	-	2	-	0	-	
Sønderbøl	2	-	4	-	1	-	2	-	

Tiender.

Henne Sogns Kirketiende	Hartk.	24	Tdr.	6	Skp.,	0	Fdk.,	0	Alb.
N. Nebel Kirketiende	-	24	-	6	-	0	-	0	-
Lønne Kirketiende	-	10	-	4	-	0	-	0	-
Ovtrup Sogns Konge- og Kirketiende	-	26	-	6	-	0	-	0	-

Alt det til Hennegaard hørende Gods med Tiender havde ca. 395 Tdr. Hartkorn med en aarlig Indtægt af 115 Tdr. 7¹/₂ Skp. Rug, 70 Tdr. 4¹/₂ Skp. Byg, noget Havre og i Penge 758 Rdl. 3 Mrk. 4 Sk. Hvor meget Ølufgaards Gods har givet i aarlig Indtægt, kan ikke ses, ligesaa lidt som hvad Strøgødet har indbragt ham aarlig. Hoveripligtige synes Brugere under Hennegaards Gods kun at have været i Henne, N. Nebel og Lønne Sogne. Alt det øvrige maa have været afløst med Arbejdspenge.

Et Aarhundredes Fremskridt.

Den økonomiske Udvikling i Ølgod og
Ansager Sogne 1800—1903.

Af Sparekassebestyrer **N. H. Uhd** i Ølgod.

VORT elskede Fædreland har i det nittende Aarhundrede gennemgaaet mange Prøvelser, det har været indviklet i og været paatvunget Krige, der i mange Maader har været uheldsvangre for Landet, og som medførte store Indskrænkninger af dets Landomraade; men har det danske Folk paa Grund af Tidernes Ugunst ikke kunnet hævde sin Ret udad til, saa har det dog vist, at det er et levedygtigt Folk, der har gennemført store Fremskridt baade paa det ene og det andet Omraade. Navnlig har vort Landbrug gjort store Fremskridt: store Hedestrækninger er tilplantede, store udyrkede Arealer er tagne under Plov og kultiverede, ligesom forbedrede Driftsmaader er indførte. Men ikke alene ved en intensiv Drift har man skaffet sig større Afgrøder af Jorden; ogsaa ved at omsætte Afgrøderne gennem Husdyrbruget til mere forædlede Produkter har Landbruget forstaaet at skaffe sig større Indtægter, der atter er anvendte i Fremskridtets Tjeneste, saa